

TÜRKİYE CUMHURİYET MERKEZ BANKASI

**ÖDEMELER DENGESİ
RAPORU**

Ağustos 2003

ÖZET

ÖDEMELER DENGESİ (milyon ABD doları)

	Ağustos			Ocak-Ağustos		
	2002	2003	% Değişim	2002	2003	% Değişim
Cari İşlemler Dengesi	463	328	..	-840	-4087	..
Dış Ticaret Dengesi	-1420	-2061	45.1	-9290	-13083	40.8
İhracat	2965	3708	25.1	22481	29325	30.4
İthalat	-4385	-5769	31.6	-31771	-42408	33.5
Karşılama oranı	%67.6	%64.3	..	%70.8	%69.1	..
Sermaye ve Finans Hesapları	-605	-606	..	1593	1673	..
Finans Hesabı (Resmi Rezervler hariç)	1217	824	..	6832	4119	..
Resmi Rezervlerdeki Değişim†	-1822	-1430	..	-5239	-2446	..

Kaynak: TCMB.

† (-) işareti resmi rezervlerde artış anlamına gelmektedir.

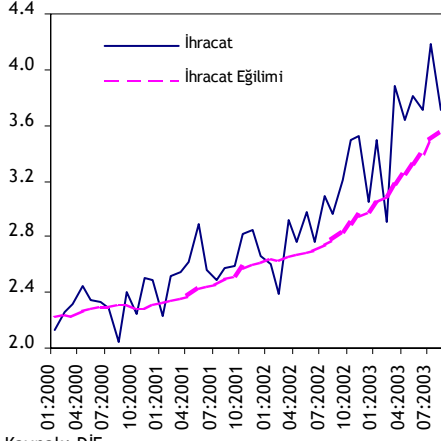
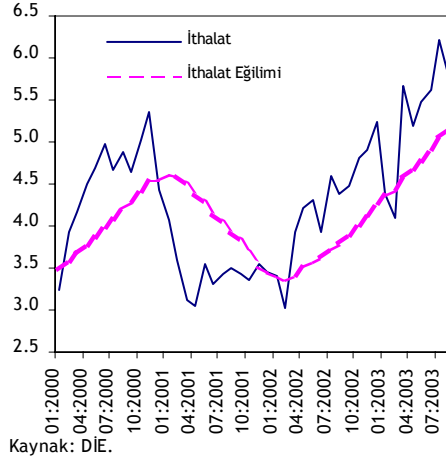
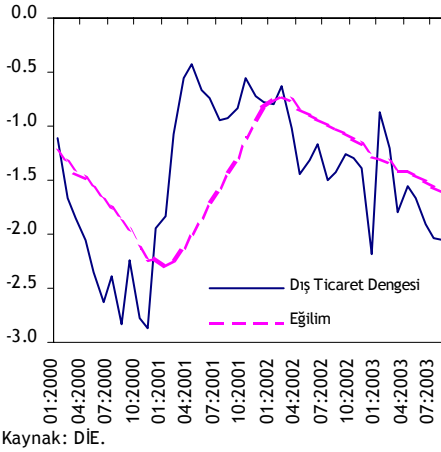
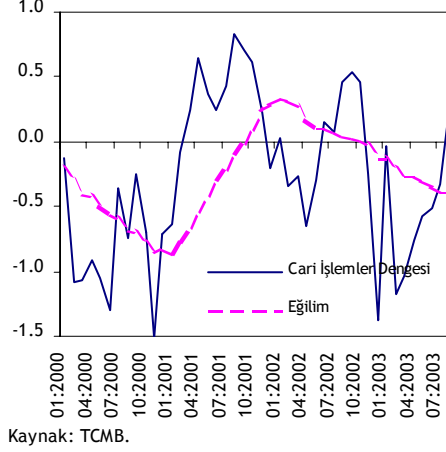
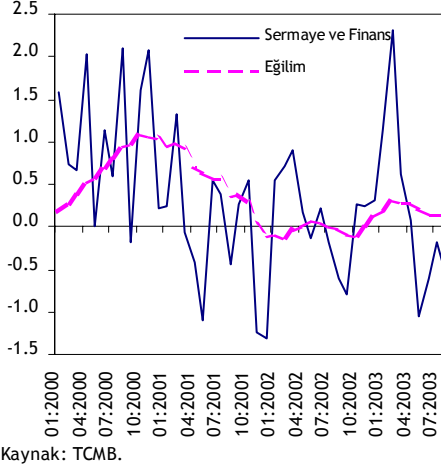
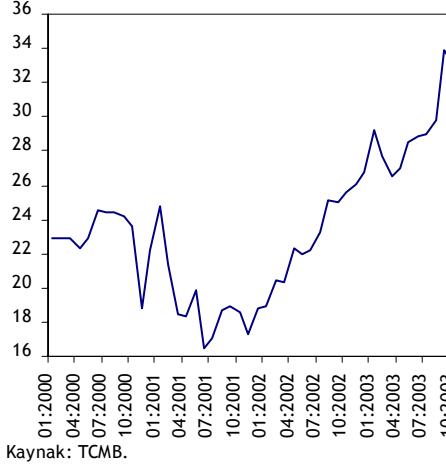
2003 yılı Ağustos ayında;

İhracat bir önceki yılın aynı ayına göre yüzde 25,1 oranında artarak 3,0 milyar ABD dolarından 3,7 milyar ABD dolarına yükselmiştir. Aynı dönemde ithalat da yüzde 31,6 oranında artarak 4,4 milyar ABD dolarından 5,8 milyar ABD dolarına çıkmıştır. Böylece, dış ticaret açığı 2,1 milyar ABD doları olmuş, ihracatın ithalatı karşılama oranı önceki aya göre gerileyerek yüzde 64,3 olarak gerçekleşmiştir. Cari işlemler hesabı 328 milyon ABD doları fazla verirken, resmi rezervler hariç finans hesabı ise 824 milyon ABD doları fazla vermiştir.

2003 yılı Ocak-Ağustos döneminde;

İhracat bir önceki yılın aynı dönemine göre yüzde 30,4 oranında artarak 22,5 milyar ABD dolarından 29,3 milyar ABD dolarına yükselmiştir. Aynı dönemde ithalat da yüzde 33,5 oranında artarak 31,8 milyar ABD dolarından 42,4 milyar ABD dolarına çıkmıştır. Böylece, dış ticaret açığı 13,1 milyar ABD doları olmuş, ihracatın ithalatı karşılama oranı önceki yılın aynı dönemine göre gerileyerek yüzde 69,1 olmuştur. Cari işlemler hesabı 4,1 milyar ABD doları açık verirken, resmi rezervler hariç finans hesabı 4,1 milyar ABD doları fazla vermiştir.

ÖZET

İHRACAT
(milyar ABD doları)İTHALAT
(milyar ABD doları)DIŞ TİCARET DENGESİ
(milyar ABD doları)CARİ İŞLEMLER DENGESİ
(milyar ABD doları)SERMAYE ve FİNANS HESAPLARI
(milyar ABD doları)TCMB ULUSLARARASI REZERVLERİ
(milyar ABD doları)

Eğilimler 12 aylık hareketli ortalama ile hesaplanmıştır.

I. DIŞ TİCARETİ ETKİLEYEN FAKTÖRLER

Dış Talep Gelişmeleri

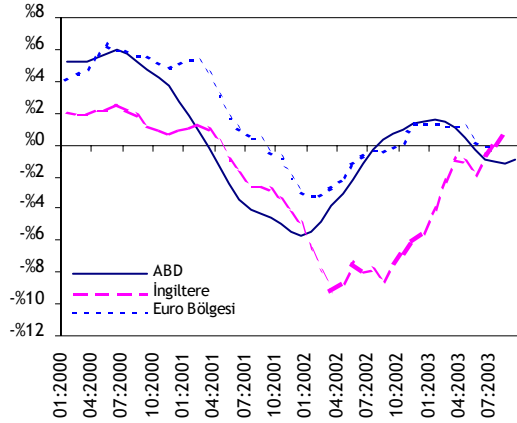
1. ABD, Japonya ve euro bölgesi için açıklanan son veriler, küresel ekonomik aktivitede canlanmanın öncelikle ABD ve kısmen Japonya ekonomisi öncülüğünde hızlandığını göstermektedir. 2002 yılından bu yana büyüyen ABD GSYİH'si yılın üçüncü çeyreğinde hızlanarak yüzde 7,2 oranında büyümüştür. Bu dönemde ABD'de konut yatırımlarının önemli oranda arttığı görülmektedir. Özellikle yüksek teknoloji sektörü yatırımlarında da hızlanma olmuştur. Ayrıca bu dönemde ABD dış ticaret hacminde de önemli bir artış görülmüştür. ABD 'nin dördüncü çeyrek GSYİH büyümesi genel olarak yüzde 3-4 aralığında beklenmektedir. IMF Dünya Ekonomik Görünüm (IMF-DEG) Eylül raporunda 2003 yılı ABD büyümesi yüzde 2,6, dünya ekonomisi için ise yüzde 3,2 olarak tahmin edilmiştir.

2. Avrupa Birliği'nde özellikle kıta Avrupa'sında talepteki zayıflık devam etmekteyken, İngiltere'de yılın ilk yarısından itibaren canlanma görülmüştür. Euro bölgesinde tüketici güveninin değişmemesine rağmen sanayici güveni Ağustos ayından beri artmaya devam etmektedir. Sanayici güveni, tüketici güveni, inşaat sektörü güveni ve perakende sektörü güveninin ağırlıklı toplamı olarak hesaplanan ekonomik güven endeksinde de (Economic Sentiment Indicator) bu dönemdeki yükselme eğilimi, orta vadede euro bölgesinde toparlanmanın görülebileceğine işaret etmektedir. IMF-DEG raporuna göre euro bölgesinin 2003 yılında ancak yüzde 0,5, 2004 yılında ise yüzde 1,9 oranında büyüyeceği tahmin edilmiştir. Euro'nun değerlendirilmiş olmasının 2004'te ihracatı sınırlayabileceği, ancak ABD ekonomisindeki büyüme sonucu oluşan dış talep ve dünya ticaret hacmi artışının bu etkiyi telafi etmesi beklenirken, iç talebin de büyümeye önemli katkı yapması beklenmektedir.

3. Japonya ekonomisi yılın ilk yarısında güçlü bir büyüme göstermiştir. Japonya ihracatına başta bölge ekonomilerinden olmak üzere görülen dış talep, büyümede belirleyici olmuştur. Tüketici güveninde görülen iyileşme bundan sonraki büyümenin iç talep desteği ile sürecini göstermektedir. IMF-DEG tahminlerine göre Japonya ekonomisinin 2003 yılında yüzde 2, 2004 yılında yüzde 1,4 oranında büyümesi beklenmektedir.

SANAYİ ÜRETİMİ

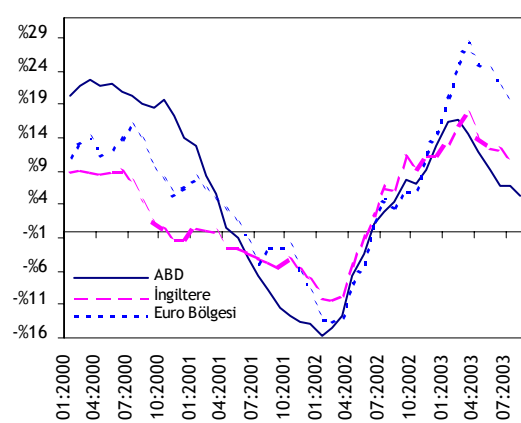
(mevsimsellikten arındırılmış, üç aylık hareketli ortalama, yıllık yüzde değişim)

Kaynak: IMF, ECB.

İTHALAT (ABD doları,

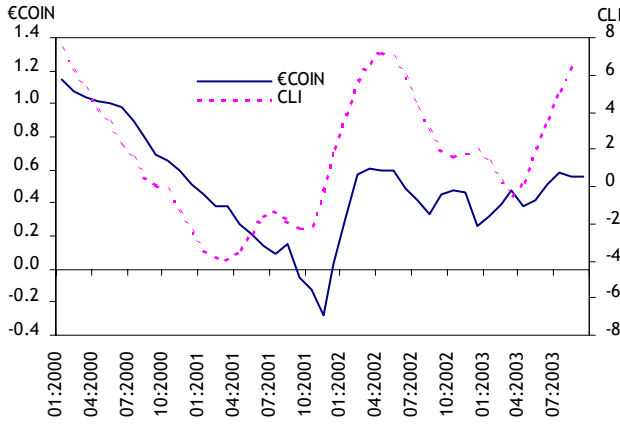
üç aylık hareketli ortalama, yıllık yüzde değişim)

Kaynak: IMF, ECB.

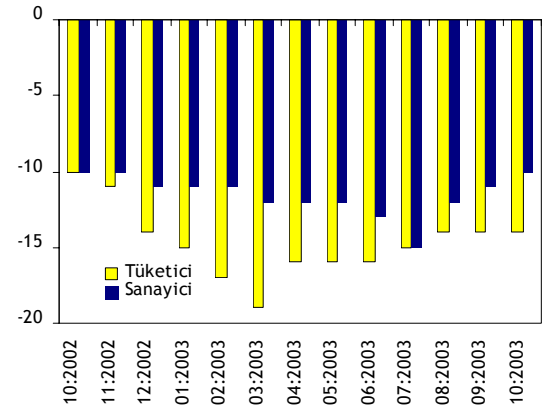
4. OECD'nin Ağustos ayı için açıkladığı bileşik öncü göstergeler (CLI) OECD üyesi ülkelerdeki ekonomik performansın iyileşmeye devam ettiğini göstermektedir. OECD'nin bileşik öncü göstergelerinin altı aylık yüzde değişimi Nisan ayından itibaren yükselmektedir. Bileşik öncü göstergelere ülkeler itibarıyla bakıldığında, ABD, Japonya, Almanya ve Türkiye güçlü iyileşme sinyalleri verirken, İtalya, İngiltere ve Fransa daha düşük oranda iyileşme sinyali vermektedir.

ÖNCÜ GÖSTERGELER: €COIN (3-aylık % değişim),
OECD CLI (yıllıklandırılmış 6-aylık % değişim)

Kaynak: CEPR, OECD.

TÜKETİCİ ve SANAYİ GÜVEN ENDEKSLERİ: AB
(mevsimsellikten arındırılmış)

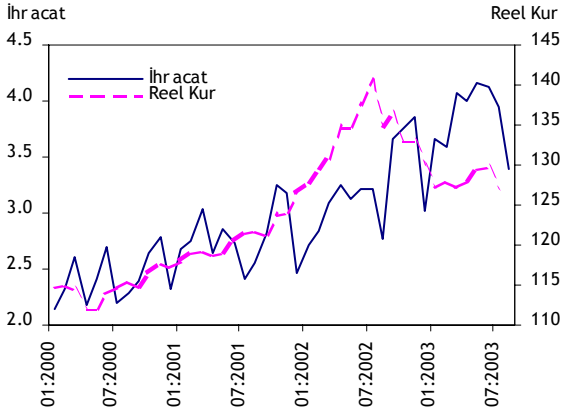
Kaynak: Eurostat.

5. Euro bölgesi için aylık GSYİH büyümesine ilişkin tahminleri gösteren eşanlı gösterge (EuroCOIN) euro bölgesinde ekonomik aktivitede canlanma olduğunu, büyümenin ise Eylül ayında Temmuz ve Ağustos aylarındaki düzeyinde olduğuna işaret etmektedir.

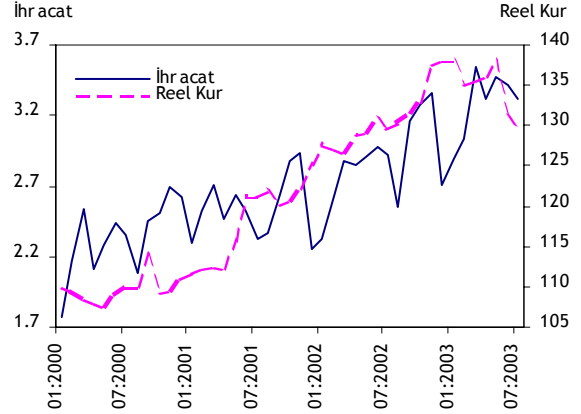
6. Euro'daki değerlenme 2003 yılında euro bölgesi ithalatının bölge içi ülkelere bölge dışı ülkelere kaymasına yol açmıştır. Bu gelişme, euro bölgesinin Türkiye'den yaptığı ithalatı da olumlu etkilemiştir. Nitekim, Ocak-Temmuz döneminde euro bölgesinin ithalat artışı sıralamasında Çin'den (yüzde 15) sonra Türkiye'den yapılan ithalat (yüzde 11) gelmektedir.

AB'YE ADAY ÜLKELERDE İHRACAT ve REEL KUR (1995=100)†

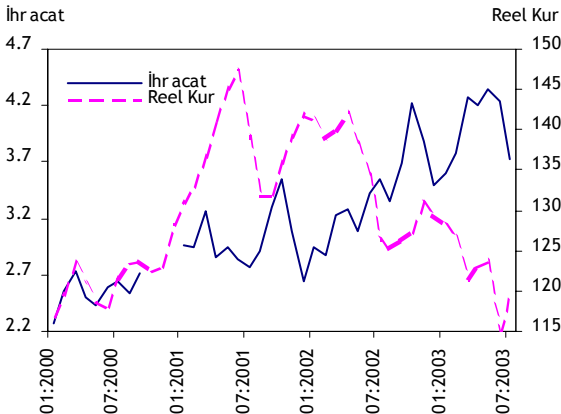
ÇEK CUMHURİYETİ

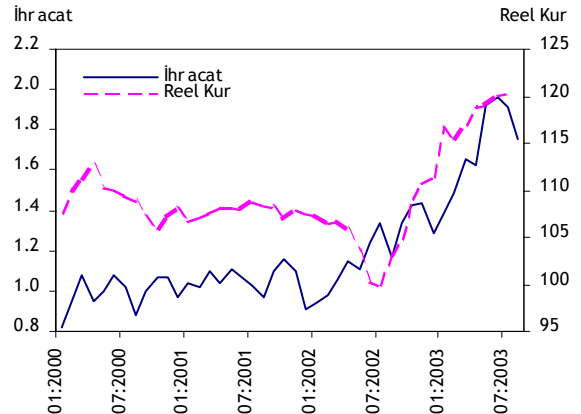
MACARİSTAN

POLONYA

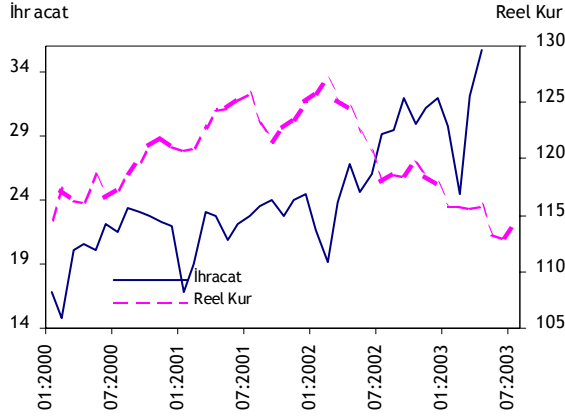
SLOVAK CUMHURİYETİ

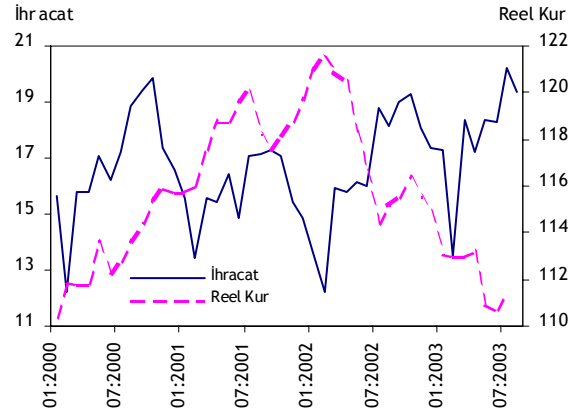
† Reel kur endeksindeki artış para biriminin güçlenmesini göstermektedir.
Kaynak: IMF.

RAKİP ÜLKELERDE İHRACAT (milyar ABD doları) ve REEL KUR (1995=100)†

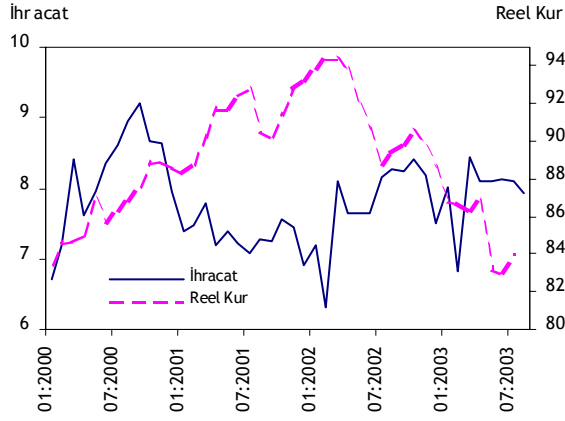
ÇİN

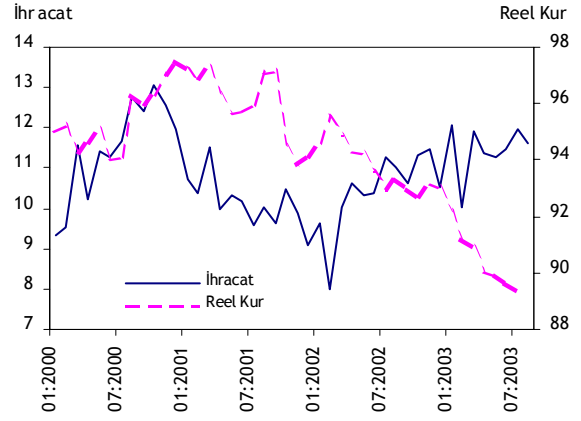
HONG KONG††

MALEZYA

SİNGAPUR

† Reel kur endeksindeki artış para biriminin güçlenmesini göstermektedir.

†† Hong Kong için reel kur bulunamadığından nominal efektif döviz kuru kullanılmıştır.

Kaynak: IMF.

7. AB'ye aday ülkelerde reel kurdaki değer kaybının yerini değerlenmeye bıraktığı ve buna paralel olarak ihracatlarındaki artışın yavaşladığı görülmektedir.

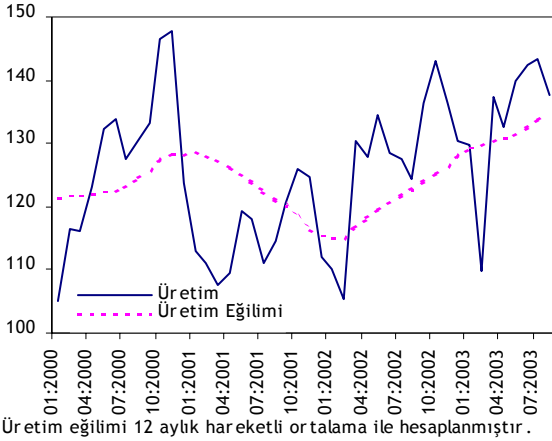
8. Doğu Asya ekonomilerinden Çin'de yuandaki değer kaybının yavaşladığı, ancak önceki yıllara göre reel kurun halen düşük düzeylerde olduğu ve ihracatın hızla artmış olduğu görülmektedir. Diğer başlıca Asya ülkelerinde de benzer bir durum olduğu dikkat çekmektedir.

Yurt İçi Talep ve Üretim Gelişmeleri

9. 2003 yılının ikinci üç aylık döneminde gayri safi yurt içi hasıla (GSYİH) önceki yılın aynı dönemine göre yüzde 3,9 oranında artış göstermiş ve yılın ilk yarısındaki büyüme yüzde 5,8 oranında gerçekleşmiştir. 2003 yılının ikinci üç aylık döneminde toplam yurt içi nihai talebindeki artış düşük bir oranda kalmıştır. Bu döneme kamu harcamaları gerilerken, özel tüketim ve yatırım harcamalarındaki büyüme sınırlı olmuştur.

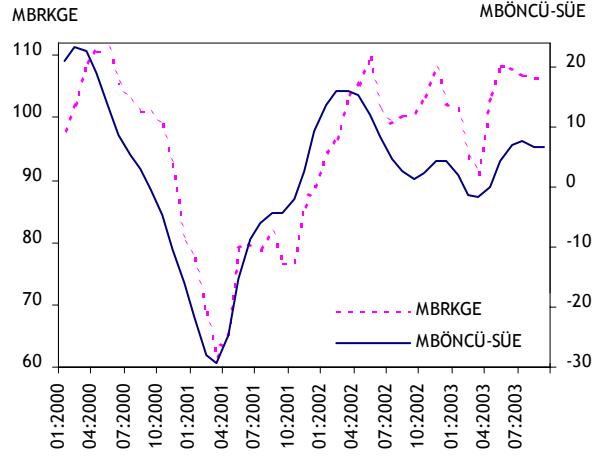
10. Tarım sektörü katma değeri, 2003 yılının ikinci üç aylık döneminde geçen yılın aynı dönemine göre yüzde 2,8 oranında azalmıştır. Söz konusu azalış, tek yıllarda gözlenen mevsimsellik nedeniyle hububat, bakliyat ve tarla ürünleri üretimindeki azalmadan kaynaklanmıştır. Sanayi sektörü katma değeri ise aynı dönemde yüzde 4,4 oranında artış göstermiştir. Sınırlı iç talep nedeniyle özel firmaların üretimlerini dış pazarlara yöneltmesi sonucunda ihracat artışı, sanayi sektörü katma değerindeki büyümeyi açıklayan önemli bir faktördür.

İMALAT SANAYİİ ÜRETİMİ (1994=100)

Kaynak: DİE.

TÜRKİYE İÇİN ÖNCÜ GÖSTERGELER: MBRKGE, MBÖNCÜ-SÜE (6-aylık % değişim)

Kaynak: TCMB.

11. Ağustos ayında imalat sanayi üretimi Temmuz ayındaki büyüme eğilimini devam ettirmiş ve geçen yılın aynı dönemine göre yüzde 10,7, Ocak-Ağustos döneminde ise yüzde 8,5 oranında artmıştır. Bu dönemde ihracat performansı sanayi üretimi artışlarının temel belirleyicisi olmuştur.

12. Yılın ilk çeyreğinde sınırlı olarak ortaya çıkan iç talepte canlanmasının son aylarda güçlenmeye başladığı görülmektedir. Nitekim Ağustos ayında, gıda, giyim, tekstil, kağıt ve kimyasal madde imalatı gibi iç talebe duyarlı sektörlerde de üretim artışı gözlenmiştir. Son aylarda tüketici kredilerinde de artış gözlenmiştir. Ayrıca, makine-teçhizat imalatında gözlenen yüksek oranlı artışların devam etmesi firmaların ileriye yönelik yatırım harcamalarını hızlandırdığı görüşünü desteklemektedir.

13. DİE İmalat Sanayi Aylık Eğilim Anketi sonuçlarına göre imalat sanayii sektöründe faaliyet gösteren işyerleri, imalat sanayii üretiminin Eylül ayında geçen yılın aynı ayına göre yüzde 7,7 oranında artmasını beklemektedir. Ayrıca, DİE verilerine göre imalat sanayinde kapasite kullanım oranı, Eylül ayında önceki aya göre 4,3 puan, geçen yılın aynı ayına göre 3,9 puan artış göstermiş ve yüzde 83,6 düzeyinde gerçekleşmiştir. Söz konusu göstergeler, yılın üçüncü üç aylık döneminde de üretim artışının devam edeceğini göstermektedir.

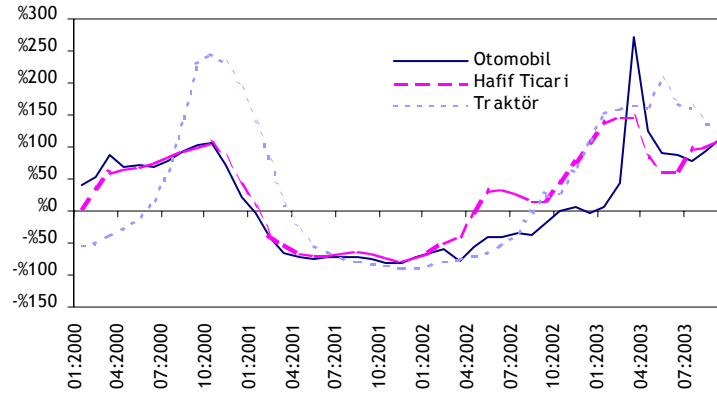
14. Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası (TCMB) tarafından oluşturulan bileşik öncü göstergeler endeksinin (MBÖNCÜ-SÜE) altı aylık değişim oranı Nisan ayından itibaren pozitif değere geçmiş ve yükselmeye başlamıştır. Ağustos ve Eylül aylarında ise söz konusu oran Temmuz'a göre ufak bir gerileme kaydetmiş olmasına rağmen yüksek düzeyini korumaktadır. Buna göre, önümüzdeki dönemde söz konusu gösterge sanayi üretiminde gerileme olmayacağını göstermektedir.

15. Bunun yanında, reel kesim güven endeksi (MBRKGE) de Haziran ayından itibaren gerileme göstermiş olmasına rağmen son yıllara kıyasla yüksek düzeydedir. Söz konusu göstergeye göre, ekonomik faaliyetlerde önümüzdeki dönemde yavaşlama olacağı beklenmemektedir.

16. Taşıt araçları satışlarındaki artış iç talepteki canlanmayı ortaya koymaktadır. Üç aylık ortalamalara göre otomobil satışları Eylül ayında yüzde 114 oranında artarken hafif ticari araç satışları yüzde 111,1 oranında yükselmiştir.

17. CNBC-e tarafından hazırlanan ve tüketim talebi için öncü gösterge niteliğinde olan tüketici güven, beklenti ve tüketim eğilimi endeksleri Irak savaşından sonra yakaladıkları artış eğilimini Ekim ayında da devam ettirmiştir. Bu ayda söz konusu endeksler, sırasıyla yüzde 2,2, 2,6 ve 3,3 oranlarında yükselmiştir.

TAŞIT ARAÇLARI SATIŞI: BÜYÜME ORANI
(üç aylık hareketli ortalama, yıllık % değişim)

Kaynak: Otomotiv Sanayii Derneği.

Fiyatlar

18. 1 ABD doları ve 0.77 eurodan oluşan nominal döviz sepetinin, Türk lirası karşısında Nisan ayından beri devam ettirdiği düşüş eğilimi Ekim ayında tersine dönmüş ve bu ayda sepet bir önceki aya göre yüzde 5,8 oranında yükselmiştir. Bu ayda Türk lirasındaki reel değer kaybı TÜFE bazlı endekse göre yüzde 5,7, TEFE bazlı endekse göre ise yüzde 6,8 olmuştur. Ancak reel kur 2002 yılı sonuna TÜFE bazlı endekse göre yüzde 13,9, TEFE bazlı endekse göre 9,4 oranında değerli durumdadır.

19. 2002 yılından beri ABD doları karşısında genellikle güçlenme eğiliminde olan euro, Ekim ayında ABD doları karşısında bir önceki aya göre yüzde 4,6 oranında değer kazanmıştır. Bunun sonucunda aylık ortalama euro/dolar paritesi Eylül ayında 1,1189 düzeyinden Ekim ayında 1,1707'ye yükselmiştir.

REEL EFEKTİF DÖVİZ KURU (aylık yüzde değişim)†

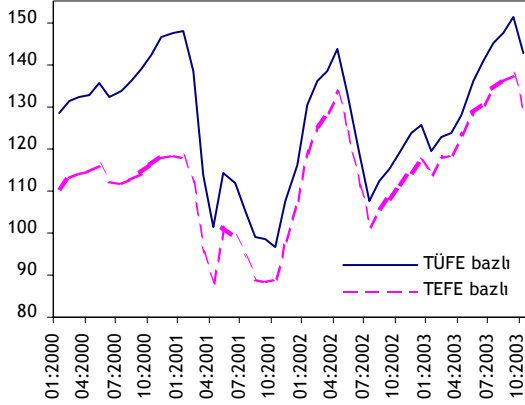
			2003									
	Kas	Ara	Oca	Şub	Mar	Nis	May	Haz	Tem	Ağu	Eyl	Eki
Türkiye												
TÜFE bazlı	3.9	1.4	-4.9	2.9	0.7	3.6	6.2	3.5	3.2	1.4	2.9	-5.7
TEFE bazlı	2.8	2.4	-2.8	3.6	0.6	4.1	4.1	1.6	3.0	1.1	1.1	-6.8
Çek Cumhuriyeti	0.0	-2.3	-2.1	0.6	-0.6	0.7	1.2	0.2	-2.2			
Slovakya	1.6	0.5	4.5	-0.8	1.1	1.7	0.3	0.8	0.3			
Macaristan	3.6	0.5	-0.1	-2.2	0.4	0.4	1.5	-5.1	-1.3			
Polonya	2.9	-1.1	-1.0	-1.2	-4.1	1.2	0.7	-7.2	4.3			
Hong Kong ††	-0.6	-0.6	-1.6	-0.1	0.0	0.2	-2.0	-0.2	0.6			
Malezya	-1.0	-1.1	-2.1	-0.1	-0.5	0.6	-4.1	-0.2	1.1			
Singapur	0.5	-0.1	-0.9	-1.1	-0.3	-1.0	-0.2	-0.3	-0.3			
Çin	-0.9	-0.6	-1.6	-0.1	-0.2	0.2	-2.2	-0.2	1.0			

Kaynak: TCMB, IMF.

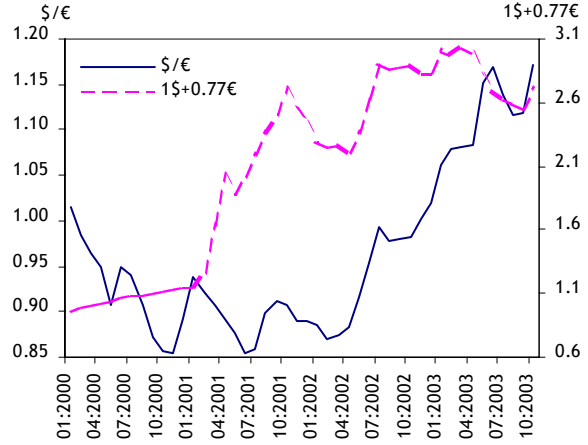
† Reel kur endeksindeki artış söz konusu para biriminin güçlenmesini göstermektedir.

†† Hong Kong için reel kur bulunamadığından nominal efektif döviz kuru kullanılmıştır.

REEL EFEKTİF DÖVİZ KURU
 (1995=100)†

† Reel kur endeksindeki artış Türk lirasının güçlenmesini göstermektedir.
 Kaynak: TCMB.

USD/EUR PARİTESİ ve
NOMİNAL DÖVİZ KUR SEPETİ

20. Dış ticaret hadlerinde 2002 yılında görülen bozulma eğilimi 2003 yılında sona ermiştir. Dış ticaret hadleri Temmuz ayında 2002 yılı sonuna göre yüzde 4,6 oranında iyileşme göstermiştir.

21. İhracat fiyatları Temmuz ayında bir önceki aya göre yüzde 0,9 oranında artmıştır. Üç aylık ortalamalara göre hesaplanan ihracat fiyatları eğilimi aşağı yönlü eğilimini Temmuz ayında da azalarak devam ettirmiştir. İmalat sanayiinin önemli ihraç kalemlerinden olan tekstil ürünleri, giyim eşyası ve motorlu kara taşıtları ihracatı fiyat endekslerinde Temmuz ayında genel endeksteeki artışın üzerinde artışlar olmuştur.

22. Temmuz ayında ithalat fiyatları ise bir önceki aya göre yüzde 0,8 oranında artmıştır. Üç aylık ortalamalara göre hesaplanan ithalat fiyatları eğilimi de Nisan ayına kadar yükseliş göstermiş, izleyen aylarda ise bu eğilimi tersine dönmüştür. Temmuz ayında imalat sanayi ithalat fiyatları da bir önceki aya göre önemli bir değişim göstermemiştir.

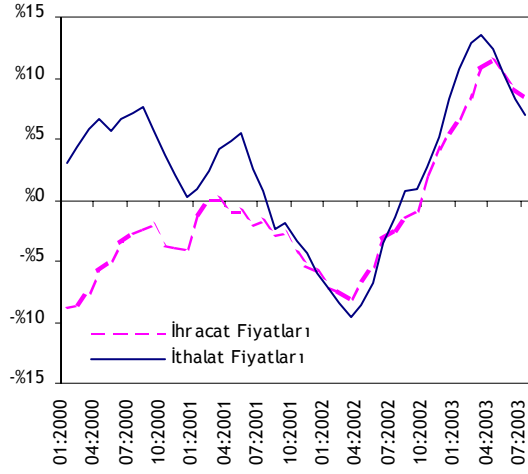
İHRACAT ve İTHALAT FİYAT ENDEKSLERİ (1994=100)

						2003						
	Ağu	Eyl	Eki	Kas	Ara	Oca	Şub	Mar	Nis	May	Haz	Tem
İhracat Fiyat Endeksi	83.7	83.9	84.4	85.3	87.7	89.6	92.7	92.3	91.1	89.7	91.4	92.2
İmalat	83.6	84.4	84.3	85.1	87.7	89.9	93.4	93.1	91.7	89.9	91.8	93.0
Tekstil Ürünleri	78.7	79.0	78.7	82.0	85.2	86.9	90.0	87.5	86.7	87.3	88.8	90.1
Giyim Eşyası	89.1	86.6	83.8	85.0	91.7	94.5	99.1	97.5	94.4	91.4	97.3	101.8
Kimyasal Madde ve Ürünler	85.8	85.4	86.4	87.3	88.2	89.8	92.5	92.9	92.2	88.3	89.9	88.1
Ana Metal Sanayi	89.8	87.0	88.5	90.6	89.3	90.6	98.7	104.8	107.7	102.5	100.5	101.3
Makine ve Teçhizat İmalatı	77.8	80.1	81.2	79.9	83.7	85.2	85.5	83.0	83.2	83.9	85.9	84.8
Elektrikli Makine ve Cihazlar	67.4	72.5	74.1	72.9	75.6	76.3	74.3	72.1	69.0	68.4	70.2	68.4
Motorlu Kara Taşıtları	87.7	91.4	93.5	93.5	95.0	93.3	94.2	96.3	96.6	94.8	98.6	101.6
İthalat Fiyat Endeksi	94.0	96.7	97.1	96.4	98.9	100.7	102.9	101.2	100.1	100.4	98.6	99.4
Madencilik ve Taşocaklığı	153.7	153.9	161.0	145.0	157.1	169.2	179.2	169.6	160.0	151.7	158.0	159.6
Ham Petrol ve Doğalgaz	162.0	163.0	170.2	151.3	166.6	178.5	190.6	181.3	169.1	162.5	169.8	172.2
İmalat	87.6	90.3	90.2	91.3	92.4	91.9	93.4	93.6	94.3	95.1	93.2	93.5
Tekstil Ürünleri	78.4	82.7	84.8	85.0	88.1	84.0	85.2	87.9	91.6	90.3	91.3	89.4
Kimyasal Madde ve Ürünler	91.6	94.1	92.9	95.2	97.4	97.1	100.8	100.7	104.1	104.7	101.5	100.0
Ana Metal Sanayi	86.4	85.2	84.2	89.0	91.5	93.0	95.8	94.9	97.4	95.9	94.7	97.1
Makine ve Teçhizat İmalatı	86.8	91.6	91.6	94.7	97.5	92.8	91.6	91.5	93.1	94.2	93.5	97.2
Elektrikli Makine ve Cihazlar	68.8	70.2	70.7	67.7	67.9	67.2	65.8	66.8	67.6	68.0	68.6	67.3
Motorlu Kara Taşıtları	90.2	90.3	86.4	85.7	88.7	89.6	88.7	88.4	89.1	93.0	91.6	91.4

Kaynak: DİE.

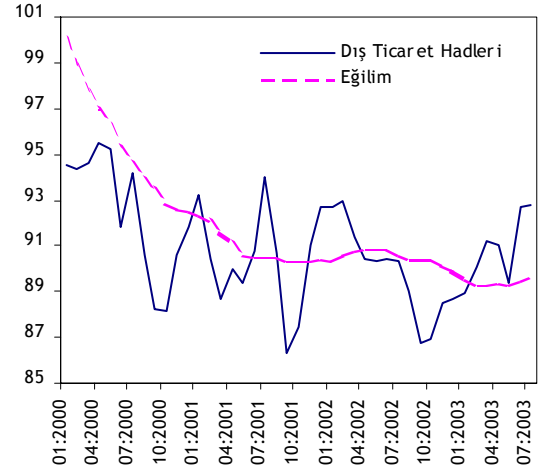
İHRACAT ve İTHALAT FİYATLARI

(3-aylık hareketli ortalama, yıllık % değişim)

DIŞ TİCARET HADLERİ (İhracat

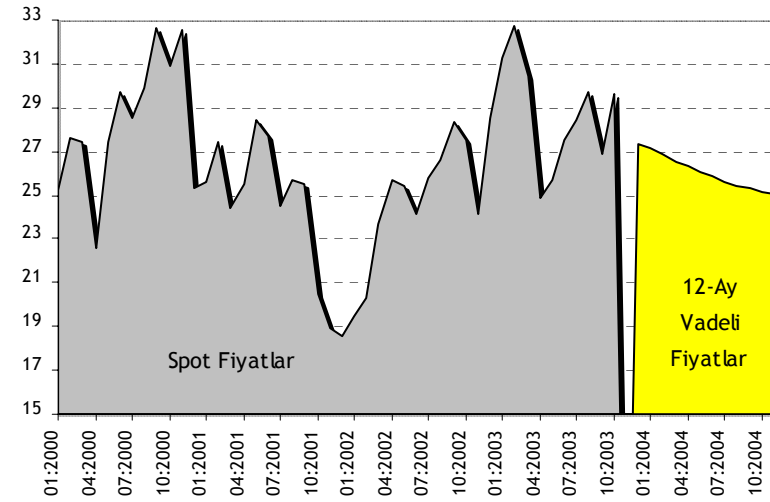
Fiyatları/İthalat Fiyatları) (1994=100)

Kaynak: DİE.

23. Mayıs ayında artmaya başlayan Brent petrolü varil fiyatları Eylül ayında geriledikten sonra Ekim ayında tekrar yükselmiş ve ortalama 29,62 ABD doları seviyesine gelmiştir. Vadeli fiyatlara bakıldığında varil fiyatının 2003 yılı sonuna kadar gerileyerek Aralık ayında yaklaşık olarak 27,4 ABD doları düzeyinde beklendiği görülmektedir.

HAM PETROL FİYATLARI: BRENT SPOT ve 12-AY VADELİ (aylık ortalama, ABD doları/varil)

Vadeli Fiyatlar	
	03.11.2003
Aralık 2003	27,36
Ocak 2004	27,11
Şubat 2004	26,85
Mart 2004	26,55
Nisan 2004	26,29
Mayıs 2004	26,06
Haziran 2004	25,84
Temmuz 2004	25,63
Ağustos 2004	25,45
Eylül 2004	25,29
Ekim 2004	25,15
Kasım 2004	25,01

Kaynak: oilnergy.com.

Not: 24.09.2003 tarihinde International Petroleum Exchange'de oluşan vadeli fiyatlar.

24. Yaklaşan kış aylarında ısıtma amacıyla petrol ihtiyacı en üst seviyeye çıkararak stoklara azaltıcı etki yapacağından, stokların kış mevsimine tedbir olarak artırılıp artırılmayacağına dair işaretler fiyatlama davranışı açısından dikkatle izlenmektedir. Bu konuda 4 Aralık 2003 tarihinde Viyana'da yapılacak olan OPEC toplantısı da önem taşımaktadır. 24 Eylül tarihinde OPEC toplantısındaki üretim kotalarını düşürme kararının ardından yükselen petrol fiyatları, ABD'de sıcaklığın mevsim normallerinin üzerinde olması nedeniyle Kasım ayı başında bir miktar gerilemiştir. Ancak, stok birikiminin beklenenin üzerinde olması nedeniyle, fiyatlarda istikrarsızlığı engellemek amacıyla Aralık ayındaki OPEC toplantısında üretimde daha fazla kesintiye yol açacak önlemler alınması beklenmektedir.

II. İHRACAT

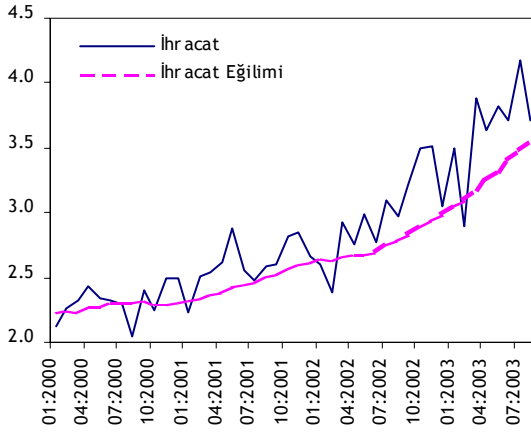
Genel Değerlendirme

25. İhracat 2003 yılının Ağustos ayında önceki yılın aynı ayına göre yüzde 25,1 oranında artarak 3,7 milyar ABD doları olmuştur. Böylelikle, yılın ilk sekiz ayındaki ihracat önceki yılın aynı dönemine göre yüzde 30,4 oranında artarak 29,3 milyar ABD doları, on iki aylık ihracat ise yüzde 27,6 oranında artarak 42,6 milyar ABD dolarına ulaşmıştır.

26. 2003 yılının ikinci üç aylık döneminde üretimde çalışılan saat başına reel ücretler ve üretimde çalışan kişi başına reel kazancın geçen yılın aynı dönemine göre sırasıyla yüzde 5,4 ve yüzde 10,7 oranlarında gerilemesi, Türk lirasının reel olarak değer kazanmasına rağmen firmaların fiyat rekabeti yapabilmelerini sağlayarak ihracat arzındaki artışın önemli belirleyicilerinden biri olmuştur.

İHRACAT ve İHRACAT EĞİLİMİ†

(milyar ABD doları)

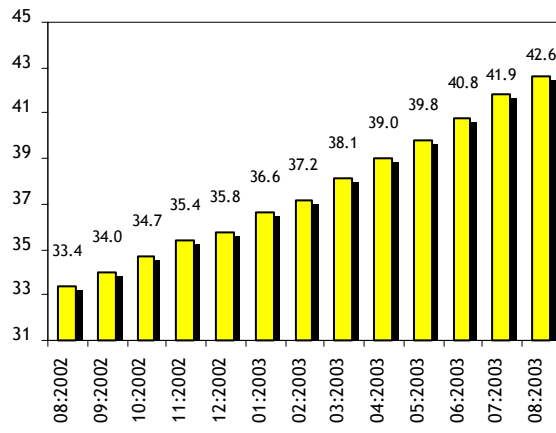

† İhracat eğilimi 12 aylık hareketli ortalama ile hesaplanmıştır.

Kaynak: DİE.

İHRACAT

(on iki aylık, milyar ABD doları)

Kaynak: DİE.

İHRACAT (milyon ABD doları)

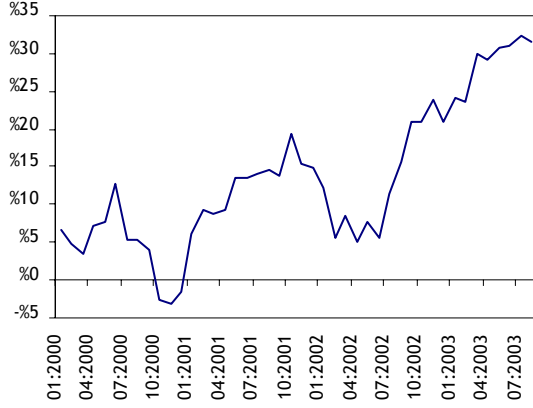
	Ağustos				Ocak-Ağustos			
	2002	2003	% Değişim	% Katkı	2002	2003	% Değişim	% Katkı
Toplam	2965	3708	25.1		22480	29325	30.4	
Tarım ve Ormancılık	103	106	2.9	0.1	1065	1215	14.0	0.7
Balıkçılık	4	3	-11.8	0.0	26	34	30.7	0.0
Madencilik ve Taşocakçılığı	33	53	58.2	0.7	250	321	28.4	0.3
İmalat	2822	3534	25.2	24.0	21114	27681	31.1	29.2
Diğer	3	12	299.9	0.3	25	74	194.1	0.2
Önemli Fasıllar:								
Mineral yakıtlar, mineral yağlar	39	76	92.4	1.2	427	624	46.4	0.9
Pamuk, pamuk ipliği, pamuklu mensucat	57	56	-2.3	0.0	519	619	19.3	0.4
Örme giyim eşyası	421	522	24.2	3.4	2953	3791	28.4	3.7
Örülmemiş giyim eşyası	300	322	7.3	0.7	2144	2548	18.8	1.8
Dokumaya elverişli maddelerden hazır eşya	117	129	10.7	0.4	793	1008	27.1	1.0
Demir ve çelik	196	254	29.4	1.9	1383	1946	40.7	2.5
Demir veya çelikten eşya	87	104	19.9	0.6	850	850	0.0	0.0
Kazanlar, makineler, mekanik cihazlar	189	246	30.1	1.9	1336	1850	38.4	2.3
Elektrikli makina ve cihazlar	246	265	7.4	0.6	1730	1947	12.5	1.0
Kara taşıtları ve bunların aksam, parçaları	179	321	79.2	4.8	1883	3249	72.6	6.1

Kaynak: DİE.

27. İmalat sanayiindeki ihracat artış oranlarının üç aylık eğilimi Ağustos ayında da olumlu gelişme sergilerken, tarım ürünleri ihracat eğiliminde Mayıs ayından bu yana gözlenen gerileme Ağustos ayında da devam etmiştir.

İHRACAT: BÜYÜME ORANI

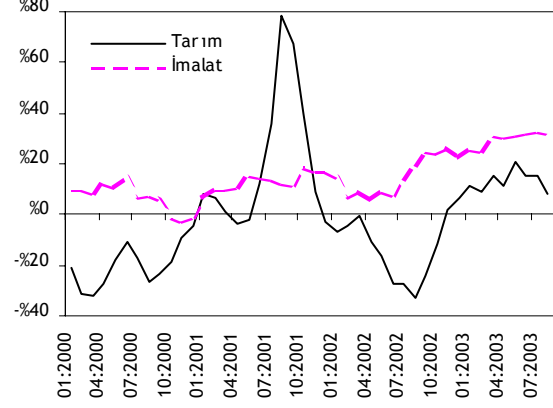
(üç aylık hareketli ortalama, yıllık % değişim)

Kaynak: DİE.

İHRACAT: SEKTÖREL BÜYÜME ORANLARI

(üç aylık hareketli ortalama, yıllık % değişim)

Kaynak: DİE.

28. Ağustos ayında ihracat artışına en büyük katkıyı yapan mal grupları sırasıyla kara taşıtları, örme giyim eşyası, kazanlar-makineler-mekanik cihazlar ile demir ve çelik ihracatı olmuştur. Bu ayda söz konusu sektörlerin ihracatı toplam ihracatın yüzde 36,2'sini oluşturmuştur.

İHRACAT: ÜLKE DAĞILIMI (milyon ABD doları)

	Ağustos					Ocak-Ağustos				
	2002	2003	%	2002	2003	2002	2003	%	2002	2003
	Değer	Pay (%)	Değer	Pay (%)	Değişim	Değer	Pay (%)	Değer	Pay (%)	Değişim
Toplam	2965	..	3708	..	25.1	22480	..	29325	..	30.4
OECD Ülkeleri	1961	66.1	2337	63.0	19.2	14712	65.4	19112	65.2	29.9
Avrupa Birliği Ülkeleri	1505	50.8	1869	50.4	24.2	11424	50.8	15278	52.1	33.7
EFTA Ülkeleri	42	1.4	45	1.2	6.8	276	1.2	346	1.2	25.1
Diğer OECD Ülkeleri	414	13.9	423	11.4	2.3	3012	13.4	3488	11.9	15.8
OECD dışı	888	30.0	1247	33.6	40.4	6894	30.7	9085	31.0	31.8
Avrupa Ülkeleri	256	8.6	381	10.3	48.8	2163	9.6	2822	9.6	30.5
Afrika Ülkeleri	128	4.3	159	4.3	23.9	1082	4.8	1380	4.7	27.5
Amerika Ülkeleri	20	0.7	29	0.8	45.4	160	0.7	174	0.6	8.8
Orta Doğu Ülkeleri	315	10.6	453	12.2	43.8	2235	9.9	3040	10.4	36.0
Diğer Asya Ülkeleri	153	5.2	212	5.7	38.8	1133	5.0	1618	5.5	42.8
Diğer Ülkeler	16	0.5	12	0.3	-22.2	121	0.5	51	0.2	-57.7
Türkiye Serbest Bölgeleri	116	3.9	124	3.3	7.4	874	3.9	1128	3.8	29.0
Seçilmiş Ülkeler										
Almanya	506	17.1	594	16.0	17.4	3 663	16.3	4 766	16.3	30.1
ABD	301	10.1	301	8.1	0.3	2 191	9.7	2 477	8.4	13.0
İngiltere	281	9.5	303	8.2	8.0	1 821	8.1	2 238	7.6	22.9
İtalya	148	5.0	206	5.5	38.9	1 455	6.5	1 986	6.8	36.5
Fransa	157	5.3	214	5.8	36.0	1 380	6.1	1 723	5.9	24.8
Rusya	83	2.8	134	3.6	60.6	789	3.5	824	2.8	4.4

Kaynak: DİE.

29. Ağustos ayında OECD ülkelerine yapılan ihracatın artış hızı toplam ihracat artışının gerisinde kalmıştır. ABD'ye yapılan ihracatta ise geçen senenin aynı ayına göre önemli bir değişim olmamıştır. Irak'a yönelik hareketin sona ermesiyle birlikte artışa geçen Orta Doğu ülkelerine yapılan ihracat Ağustos ayında artış eğilimini sürdürmüş ve bir önceki yılın aynı

göre yüzde 43,8 oranında artmıştır. 2002 yılının son çeyreğinden itibaren gerileme eğiliminde olan Rusya'ya yapılan ihracat, Haziran ayında başlayan yükselme eğilimini sürdürmüştür ve Ağustos ayında bir önceki aya göre yüzde 60,6 oranında artmıştır.

30. Seçilmiş ülkeler bazında incelendiğinde 2003 yılı Ocak-Ağustos döneminde ihracata en büyük katkının Almanya ile yapılan ihracat yoluyla sağlandığı ve söz konusu ülkeyi İtalya ve İngiltere'nin izlediği görülmektedir.

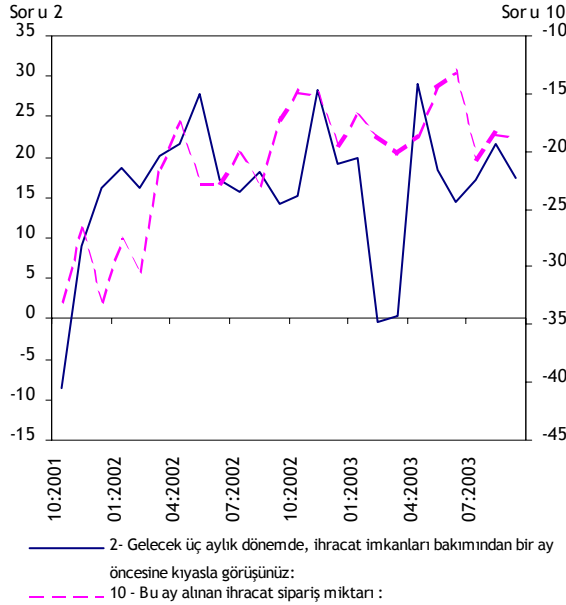
Görünüm

31. TCMB İktisadi Yönelim Anketi Eylül ayı sonuçlarına göre, gelecek üç aylık dönemde ihracat imkânları eğilimi Ağustos ayına göre az da olsa düşmesine rağmen iyimserler lehine olan farkını korumuştur. Buna ek olarak, anket sonuçlarına göre Eylül ayı için alınan ihracat siparişlerini normal olarak nitelendirenlerin oranı artmıştır.

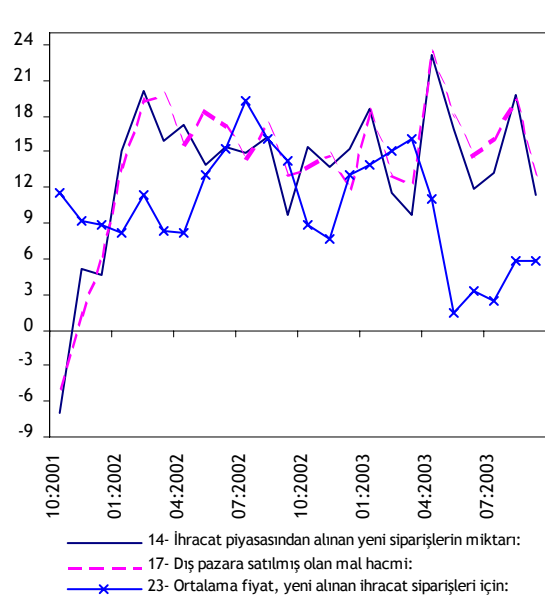
32. Aynı ankete göre gelecek üç aylık dönemde gerek yeni ihracat siparişlerinin, gerekse bu dönemde dış piyasada satılmış olması beklenen mal hacminin artacağına ilişkin beklentilerde azalma olmasına karşın, yukarı diyenler lehine olan eğilimi Eylül ayında da sürdürmüştür. Diğer taraftan, ihracat piyasasından alınacak yeni siparişler için gelecek üç ay için beklenen ortalama fiyat Ağustos ayına göre değişmemiştir.

33. Türk lirasında 2003 yılının üçüncü çeyreğinde görülen güçlenme eğilimine paralel olarak, gelecek üç aylık dönemde ihracat üzerinde baskı yaratacağı düşünülen faktörler arasında fiyat rekabeti göze çarpmaktadır. Buna ek olarak, dış konjonktür ile ilgili kaygıların ihracatı kısıtlaması muhtemel faktörler içindeki payını koruduğu görülmektedir.

İHRACATA İLİŞKİN BEKLENTİLER

Kaynak: TCMB İktisadi Yönelim Anketi.

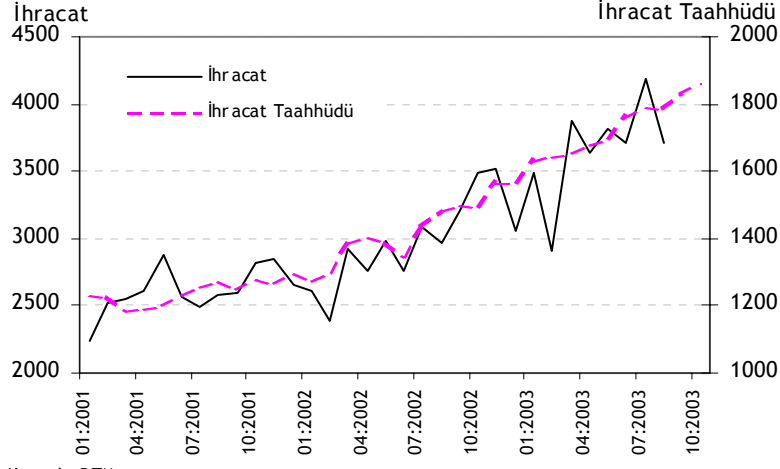

Kaynak: TCMB İktisadi Yönelim Anketi.

34. Dahilde işleme rejimi kapsamında bulunulan ihracat taahhüdü hacmi 2003 yılının Ocak-Ekim döneminde önceki yılın aynı dönemine göre yüzde 27,1 oranında artarak 20 milyar ABD dolarına ulaşmıştır. Bu dönemde dahilde işleme rejimine tâbi olarak yapılması öngörülen ithalat ise yüzde 28,9 oranında artarak 12,7 milyar ABD doları olmuştur. 2002 yılı ortalarından itibaren artış eğiliminde olan dahilde işleme rejimi kapsamında taahhüt edilen ihracatın en fazla on iki ay içinde yapılma zorunluluğu göz önüne alındığında, yılın kalanında da ihracattaki yüksek oranlı artışın devam edeceği düşünülmektedir.

35. Türkiye İhracatçılar Meclisi (TİM) verileri ihracattaki artış eğiliminin artarak devam edeceğini göstermektedir. TİM verilerine göre ihracat Eylül ve Ekim aylarında sırasıyla 4,2 ve 5 milyar ABD doları olarak gerçekleşmiştir. On iki aylık ihracat ise Ekim ayında 45,9 milyar ABD dolarına ulaşmıştır.

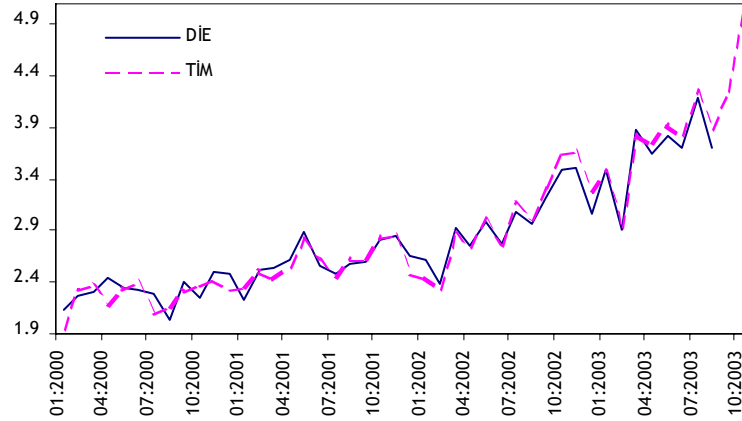
DAHİLDE İŞLEME KAPSAMINDAKİ İHRACAT TAAHHÜDÜ
(12 aylık hareketli ort.) ve
TOPLAM İHRACAT (milyon ABD doları)

Kaynak: DTM.

36. TİM'in kendi sınıflaması dahilinde, tarım ürünleri ihracatı Ekim ayında önceki yılın aynı ayına göre yüzde 41,8 oranında artmıştır. TİM kayıtlarına göre sanayi ürünleri ihracatı ise bu dönemde yüzde 35,6 oranında artmıştır. Ekim ayında hazır giyim ve konfeksiyon ihracatındaki artış oranı yüzde 35,2 oranında gerçekleşmiştir. Taşıt araçları ve yan sanayi ihracatı ise Eylül ayında yüzde 37,1 oranında artış kaydetmiştir.

İHRACAT: DİE-TİM KARŞILAŞTIRMASI (milyar ABD doları)

Kaynak: DİE, TİM.

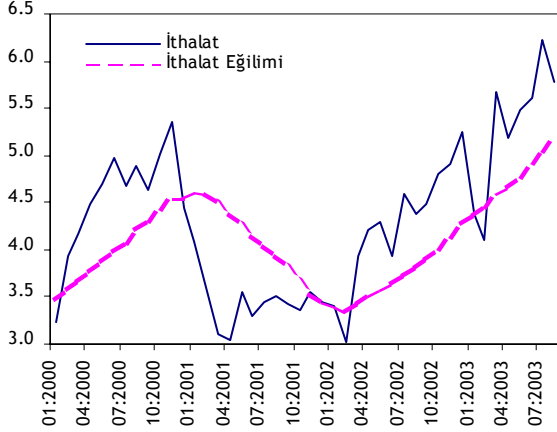
37. Türk Eximbank 21 Ekim 2003 tarihinden geçerli olmak üzere, kaynak maliyeti göz önüne alınarak, ihracatçının rekabet gücünün desteklenmesi amacıyla kısa vadeli TL kredi faiz oranlarında indirim yapmıştır. Türk Eximbank 2003 yılı içerisinde aynı amaca yönelik olarak altı kez faiz indirimine gitmişti. 2003 yılı ihracat performansında söz konusu faiz indirimlerinin önemli katkısı olduğu düşünülmektedir.

III. İTHALAT

Genel Değerlendirme

38. İthalat 2003 yılının Ağustos ayında önceki yılın aynı ayına göre yüzde 31,6 oranında artarak 5,8 milyar ABD doları olmuştur. Böylelikle, 2003 yılı Ocak-Ağustos dönemindeki ithalat önceki yılın aynı dönemine göre yüzde 33,5 oranında artarak 42,4 milyar ABD dolarına, on iki aylık ithalat ise 61,8 milyar ABD dolarına ulaşmıştır.

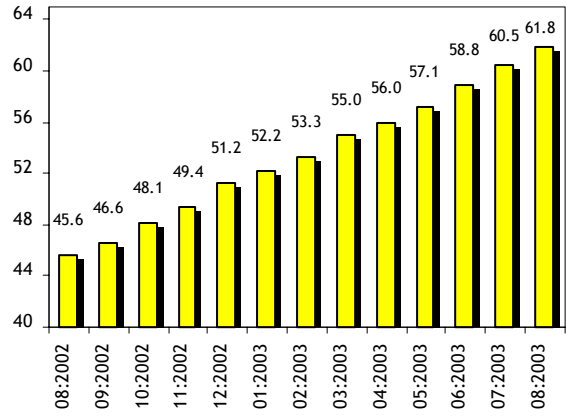
İTHALAT ve İTHALAT EĞİLİMİ† (milyar ABD doları)

† İthalat eğilimi 12 aylık hareketli ortalama ile hesaplanmıştır.

Kaynak: DİE.

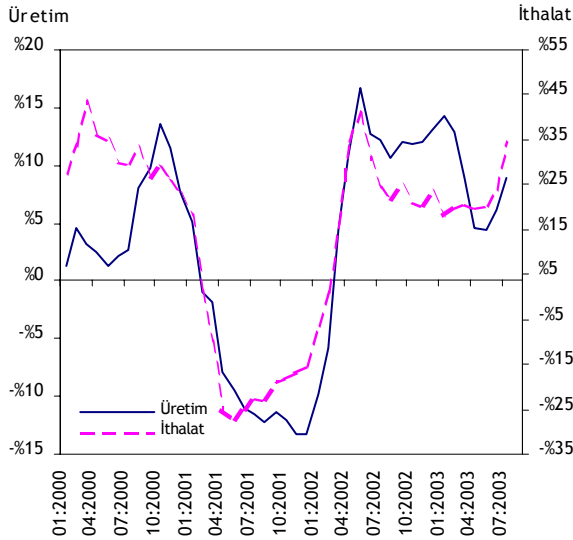
İTHALAT (on iki aylık, milyar ABD doları)

Kaynak: DİE.

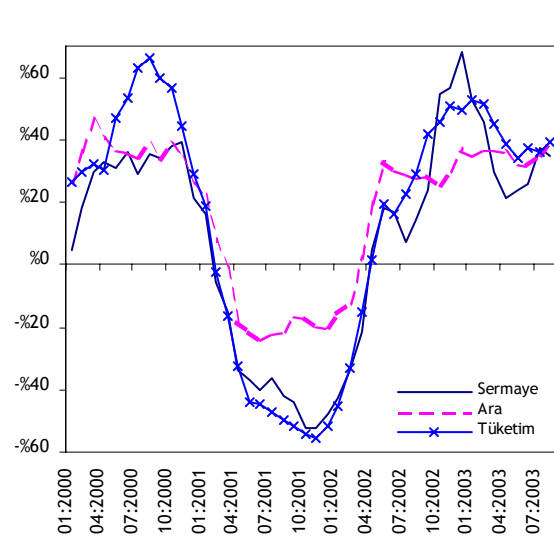
39. Yurt içi sanayi üretimindeki güçlü büyüme Ağustos ayında ara malı ithalatındaki artış eğiliminin devam etmesini sağlamıştır. Ayrıca yılın üçüncü çeyreğinde artan kapasite kullanım oranlarının üretim artışının sürdürülebilmesi için yeni yatırımları gerektirmesi sebebiyle sermaye malı ithalatı artış eğilimini devam ettirmiştir. Tüketim malları ithalatındaki artış oranı toplam ithalatın artış oranının üzerinde gerçekleşmiştir.

İMALAT SANAYİ ÜRETİM ve ARA MALI İTHALAT ENDEKSLERİ: BÜYÜME ORANLARI (üç aylık hareketli ortalama, yıllık % değişim)

Kaynak: DİE.

İTHALAT: BÜYÜME ORANLARI (üç aylık hareketli ortalama, yıllık % değişim)

Kaynak: DİE.

İTHALAT (milyon ABD doları)

	Ağustos				Ocak-Ağustos			
	2002	2003	% Değişim	% Katkı	2002	2003	% Değişim	% Katkı
Toplam	4385	5769	31.6	..	31773	42409	33.5	..
Sermaye Malları	700	844	20.5	3.3	4927	6341	28.7	4.5
Ara Malları	3185	4295	34.9	25.3	23545	31588	34.2	25.3
Tüketim Malları	422	597	41.6	4.0	3029	4234	39.8	3.8
Diğer	78	33	-57.8	-1.0	272	246	-9.4	-0.1
Önemli Fasıllar:								
Mineral yakıtlar, mineral yağlar	788	997	26.5	4.8	5571	7099	27.4	4.8
Ham petrol	403	481	19.3	1.8	2580	3159	22.5	1.8
Organik kimyasal ürünler	143	186	29.7	1.0	1209	1500	24.1	0.9
Eczacılık ürünleri	119	168	41.8	1.1	920	1284	39.6	1.1
Plastik ve mamulleri	198	275	38.7	1.7	1501	2039	35.9	1.7
Pamuk, pamuk ipliği, pamuklu mensucat	98	151	54.5	1.2	936	1124	20.1	0.6
Demir ve çelik	244	345	41.5	2.3	1548	3010	94.5	4.6
Kazanlar, makineler, mekanik cihazlar	672	775	15.4	2.4	4728	6061	28.2	4.2
Elektrikli makine ve cihazlar	341	441	29.3	2.3	2657	3250	22.3	1.9
Kara taşıtları ve bunların aksam, parçaları	191	349	83.1	3.6	1237	2521	103.8	4.0
Optik alet ve cihazlar	90	97	8.0	0.2	679	793	16.9	0.4

Kaynak: DİE.

İTHALAT: ÜLKE DAĞILIMI (milyon ABD doları)

	Ağustos					Ocak-Ağustos				
	2002		2003		% Değişim	2002		2003		% Değişim
	Değer	Pay (%)	Değer	Pay (%)		Değer	Pay (%)	Değer	Pay (%)	
Toplam	4385	..	5769	..	31.6	31773	..	42409	..	33.5
OECD Ülkeleri	2810	64.1	3596	62.3	28.0	20451	64.4	26708	63.0	30.6
Avrupa Birliği Ülkeleri	1918	43.7	2473	42.9	28.9	14192	44.7	19106	45.1	34.6
EFTA Ülkeleri	272	6.2	298	5.2	9.7	1657	5.2	2151	5.1	29.8
Diğer OECD Ülkeleri	620	14.1	825	14.3	33.1	4601	14.5	5450	12.9	18.5
OECD dışı	1536	35.0	2125	36.8	38.3	10958	34.5	15336	36.2	40.0
Avrupa Ülkeleri	543	12.4	801	13.9	47.4	3851	12.1	5371	12.7	39.5
Afrika Ülkeleri	229	5.2	234	4.1	2.5	1651	5.2	2056	4.8	24.5
Amerika Ülkeleri	53	1.2	141	2.4	166.4	424	1.3	716	1.7	68.9
Orta Doğu Ülkeleri	329	7.5	336	5.8	2.0	2254	7.1	2934	6.9	30.1
Diğer Asya Ülkeleri	377	8.6	564	9.8	49.8	2658	8.4	4058	9.6	52.7
Diğer Ülkeler	5	0.1	48	0.8	815.9	120	0.4	202	0.5	68.6
Türkiye Serbest Bölgeleri	39	0.9	48	0.8	23.0	364	1.1	365	0.9	0.3
Seçilmiş Ülkeler										
Almanya	586	13.4	760	13.2	29.7	4141	13.0	5523	13.0	33.4
İtalya	374	8.5	459	8.0	22.7	2596	8.2	3425	8.1	31.9
Rusya	345	7.9	539	9.4	56.4	2349	7.4	3197	7.5	36.1
ABD	265	6.0	374	6.5	41.1	2052	6.5	2287	5.4	11.5
Fransa	256	5.8	293	5.1	14.5	1891	6.0	2409	5.7	27.4
İngiltere	198	4.5	259	4.5	30.7	1388	4.4	2261	5.3	62.9

Kaynak: DİE.

40. Ağustos ayında ithalat artışına en fazla katkıyı yapan mal grupları sırasıyla mineral yakıtlar ve yağlar, kara taşıtları, kazanlar, makineler, mekanik cihazlar, demir ve çelik ile elektrikli makine ve cihazlar olmuştur. Söz konusu mal gruplarının ithalatı Ağustos ithalatının yüzde 50,4'ünü oluşturmuştur.

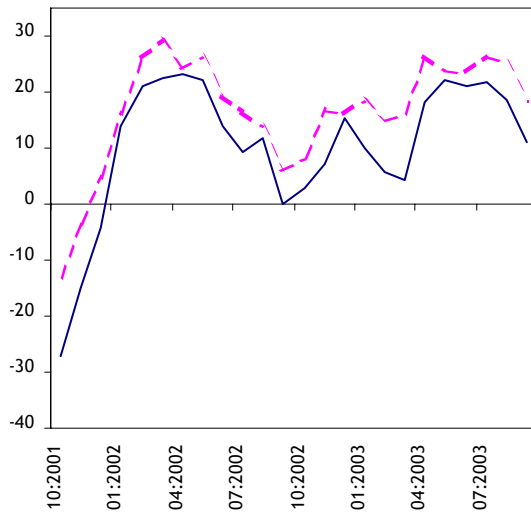

Görünüm

41. TCMB İktisadi Yönelim Anketi Eylül ayı verilerine göre, gelecek üç aylık döneme ilişkin iç talep eğilimi incelendiğinde, özel firmaların talep beklentilerinin 2003 yılının Mart ayında yükselme eğilimine girdiği, Temmuz ve sonrasında azalmaya başladığı görülmektedir. Yatırım harcaması eğilimi, daha az diyenler lehine olan seyrini Eylül ayında da sürdürmüştür. Yatırım harcaması eğiliminin önceki yıllara göre yüksek bir seviyede bulunması ve son aylarda makine-teçhizat imalatında gözlenen hızlı artışlar, sermaye malları ithalatının yılın dördüncü üç aylık döneminde de artmaya devam edeceğini göstermektedir.

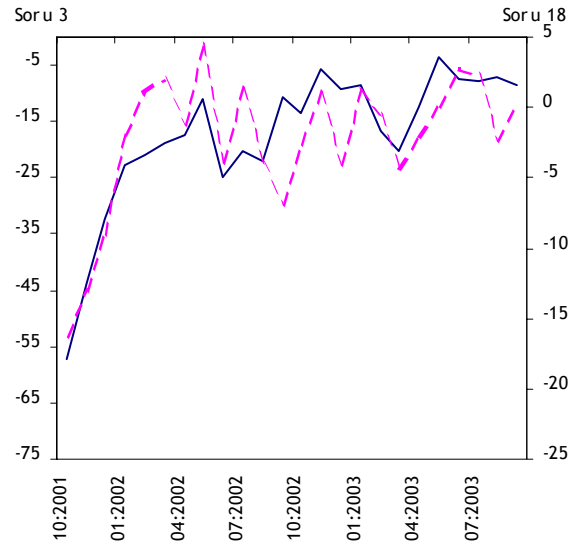
42. 2002 yılı Ocak-Temmuz döneminde 7,5 milyar ABD doları olan vadeli ithalatın, 2003 yılının aynı döneminde 9,8 milyar ABD doları olduğu hesaplanmıştır. Diğer taraftan, toplam ithalatın yüzde 33,7, vadeli ithalatın ise yüzde 30,3 artması nedeniyle vadeli ithalatın toplam ithalat içindeki payı yüzde 27,6'dan yüzde 26,9'a gerilemiştir.

İTHALATA İLİŞKİN BEKLENTİLER

— 13- İç piyasadan alınan yeni siparişlerin miktarı:
- - - 15- Üretim hacmi

Kaynak: TCMB İktisadi Yönelim Anketi.

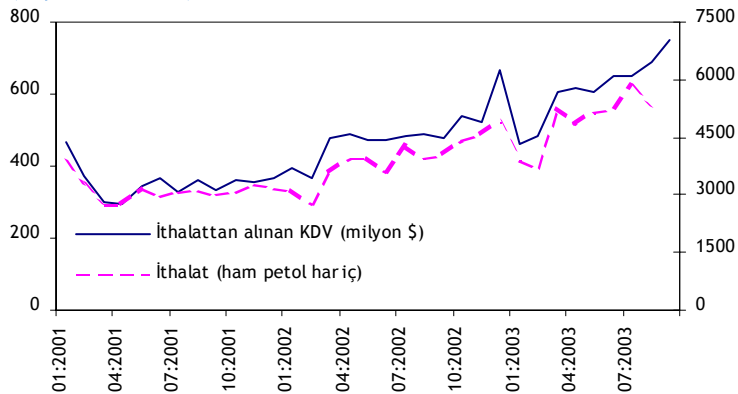

— 3- Gelecek oniki ayda, geçmiş oniki aya göre ne ölçüde yatırım harcaması yapmayı bekliyorsunuz ?
- - - 18- Hammaddede stok hacmi:

Kaynak: TCMB İktisadi Yönelim Anketi.

43. İthalde alınan katma değer vergisi (KDV) rakamlarına göre Eylül ayında ham petrol hariç ithalatın 6,1 milyar ABD doları olması beklenmektedir.

İTHALDEN ALINAN KDV ve HAM PETROL HARİÇ İTHALAT (milyon ABD doları)

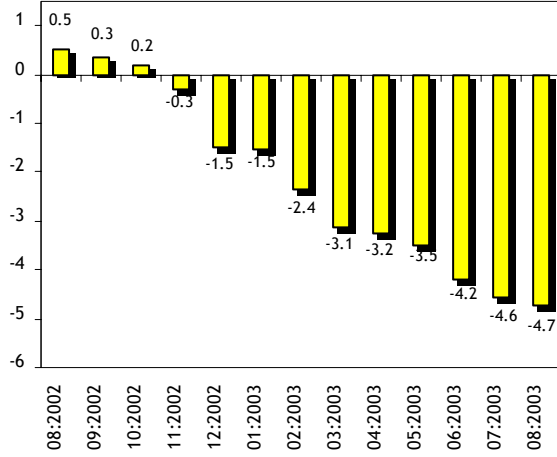
Kaynak: Maliye Bakanlığı, DiE.

IV. CARİ İŞLEMLER

44. Cari işlemler dengesi 2003 yılı Ağustos ayında 328 milyon ABD doları fazla, yılın ilk sekiz aylık döneminde ise 4,1 milyar ABD doları açık vermiştir. On iki aylık cari işlemler açığı Ağustos ayında 4,7 milyar ABD doları olmuştur.

CARİ İŞLEMLER DENGESİ

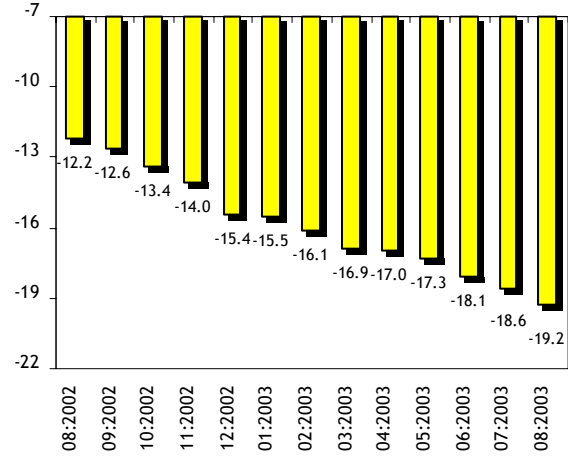
(on iki aylık, milyar ABD doları)

Kaynak: TCMB.

DIŞ TİCARET DENGESİ

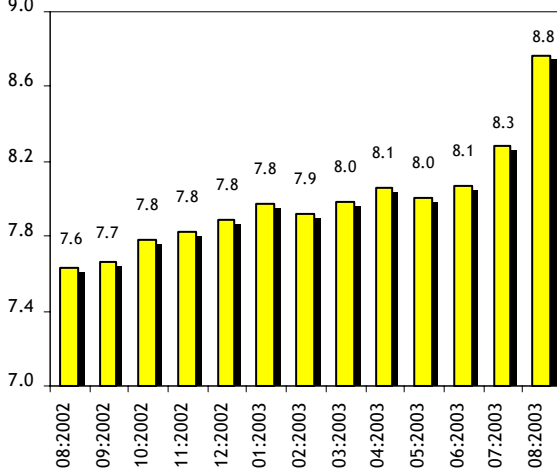
(on iki aylık, milyar ABD doları)

Kaynak: TCMB.

HİZMETLER DENGESİ

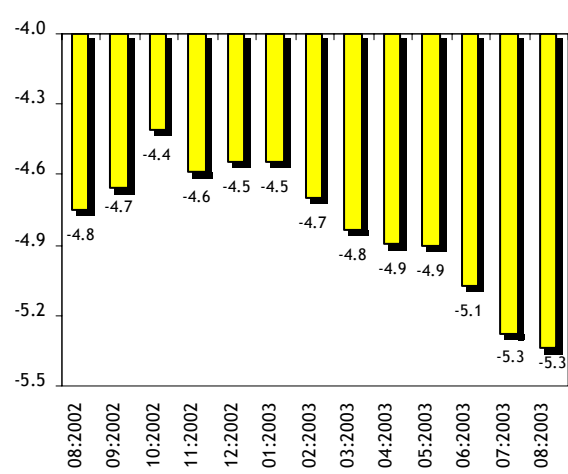
(on iki aylık, milyar ABD doları)

Kaynak: TCMB.

YATIRIM GELİRİ DENGESİ

(on iki aylık, milyar ABD doları)

Kaynak: TCMB.

45. 2003 yılı Ocak-Ağustos döneminde dış ticaret açığının genişlemesinin yanında, Genel Hükümet'in tahvil ihraçlarının faiz ödemesi nedeniyle artan yatırım giderleri de cari açığa artırıcı etki yapmıştır. Hizmet gelirleri ise turizm gelirlerindeki özellikle Temmuz ve Ağustos aylarındaki artış neticesinde bu dönemde yükselmiştir.

46. Bu dönemde ihracatta meydana gelen yüzde 30,4'lük artış ihracatın çoğunluğunu oluşturan imalat sanayi ürünleri ihracatı kaynaklı olmuştur. Birim ücret maliyetlerinin halen düşük düzeylerde olması ihracat artışında önemli bir etken olmuştur. Toplam ithalattaki yüzde 33,5'lik artış ise öncelikle ara malı ve yatırım malı ithalatındaki artıştan kaynaklanmıştır. Reel kurlardaki yükselme eğilimi bu dönemde ithalat artışını desteklemiştir. Bu gelişmelerin sonucunda ödemeler dengesi tanımlamasına göre dış ticaret

açığı 2002 yılı Ocak-Ağustos dönemindeki 4,9 milyar ABD dolarından 2003 yılı aynı dönemde 8,3 milyar ABD dolarına ulaşmıştır.

CARI İŞLEMLER (milyon ABD doları)

	2002							2003
	Oca-Ağu	Mar	Nis	May	Haz	Tem	Ağu	Oca-Ağu
Cari İşlemler Dengesi	-840	-1032	-763	-569	-518	-331	328	-4087
Dış Ticaret Dengesi	-4856	-1176	-963	-986	-1274	-1409	-1328	-8260
Toplam Mal İhracatı	25007	4172	3923	4175	4018	4456	4111	31713
Toplam Mal İthalatı	-29863	-5348	-4886	-5161	-5292	-5865	-5439	-39973
Hizmetler Dengesi	4746	329	327	652	804	1218	1828	5630
Gelir	9637	879	886	1242	1489	2153	2582	10850
Gider	-4891	-550	-559	-590	-685	-935	-754	-5220
Yatırım Geliri Dengesi	-2968	-464	-388	-526	-336	-493	-505	-3760
Gelir	1689	258	169	211	231	213	148	1572
Gider	-4657	-722	-557	-737	-567	-706	-653	-5332
Cari Transferler	2238	279	261	291	288	353	333	2303
İşçi Gelirleri	1362	170	152	202	183	223	233	1433
<i>Bilgi için:</i>								
Bavul Ticareti	2526	296	287	359	308	274	403	2388
Parasal Olmayan Altın (net)	-943	-255	-158	-174	-262	-356	-265	-1789
Turizm Geliri	5559	292	329	637	896	1346	1967	5978
Faiz Geliri	530	38	42	90	106	33	32	437
Faiz Gideri	-2913	-492	-313	-487	-308	-262	-524	-3066

Kaynak: TCMB.

47. Bavul ticaretinde yılın ilk çeyreğindeki Irak savaşının yarattığı belirsizliklerin olumsuz etkileri nedeniyle gerileme olmuş, belirsizliklerin azalmasıyla beraber Mayıs ayından itibaren geçen yılki performans tekrar yakalanmıştır. 2003 yılı Ocak-Ağustos döneminde bavul ticareti yoluyla yapılan ihracat önceki yılın aynı dönemine göre yüzde 5,5 oranında azalarak 2,4 milyar ABD doları olmuştur.

48. Piyasadaki işlenmiş altın talebine bağlı olarak parasal olmayan altın net ithalatındaki yıl başından beri süregelen artış eğilimi Ağustos ayında da devam etmiştir. Bu çerçevede, Ocak-Ağustos döneminde önceki yılın aynı dönemine göre yüzde 88,1 oranında artan parasal olmayan altın net ithalatı 1,8 milyar ABD doları olmuştur.

49. Hizmetler dengesi Ocak-Ağustos döneminde geçen yılın aynı dönemine göre yüzde 18,6 oranında artış göstermiştir. Dış ticaret hacminin genişlemesinden ötürü navlun ve diğer taşımacılık hizmetlerine ait gelir ve gider kalemleri önceki yılın aynı dönemine göre yükselirken, finansal hizmet giderlerinde geçen yılın aynı dönemine göre yüzde 51,4 oranında bir azalma göze çarpmaktadır.

TURİZM GELİRLERİ

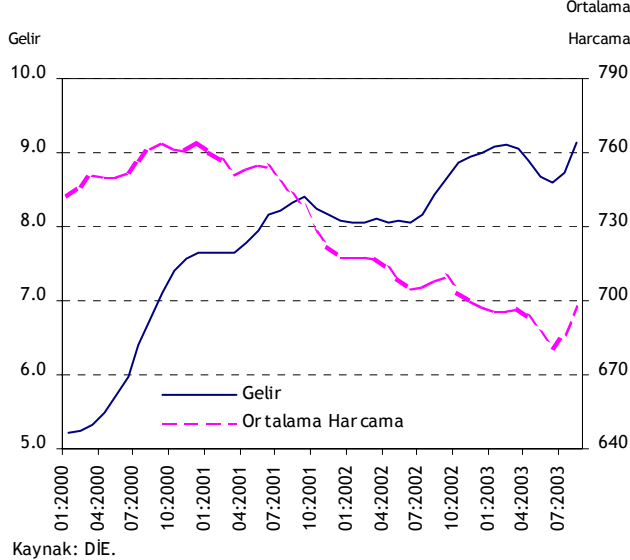
	2002							2003
	Oca-Ağu	Nis	May	Haz	Tem	Ağu	Eyl	Oca-Ağu
Turizm Gelirleri (milyon ABD doları)	5559	329	637	896	1346	1967		5978
Kişi Sayısı (bin kişi)	8191	539	985	1343	1691	2453	1984	8373
Ortalama Harcama (ABD doları)	679	611	647	667	796	802		714

Kaynak: DİE.

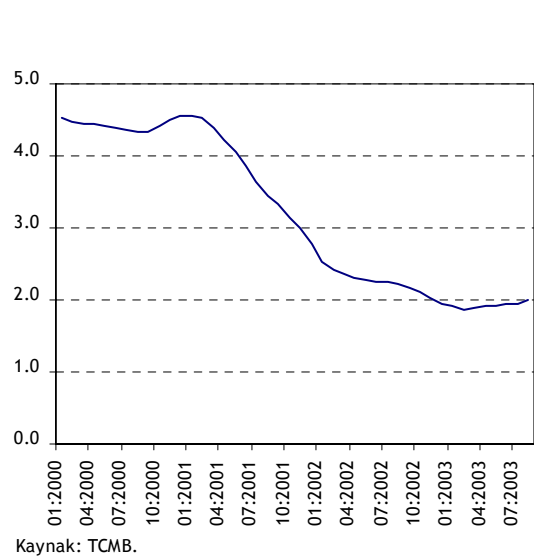
50. DİE tarafından açıklanan turizm gelirleri Ocak-Ağustos döneminde önceki yılın aynı dönemine göre yüzde 7,5 oranında artarak 6 milyar ABD doları olmuştur. Aynı dönemde Türkiye'den çıkış yapan yabancı ziyaretçi sayısında ise yüzde 2,2 oranında artış kaydedilmiştir. Ziyaretçi başına düşen ortalama harcama tutarında yıl başından bu yana görülen artış eğilimi Ağustos ayında da devam etmektedir.

51. Irak savaşının başlamasının etkisiyle Nisan ayına kadar ziyaretçi sayısı ve turizm gelirlerinde gerileme görülmüştür. Savaşın sona ermesiyle bölgedeki belirsizliklerin azalması ve turizm sezonunun başlamasının etkisiyle turizm sektöründe canlanma görülmektedir. Nitekim, DİE'nin Eylül ayı istatistiklerine göre yabancı ziyaretçi sayısı geçen yılın aynı ayına göre yüzde 10,4 oranında artmıştır. Temmuz-Ağustos dönemindeki ortalama harcama eğiliminin Eylül ayında da gerçekleşeceği varsayımına göre, Eylül ayı turizm gelirlerinin 1,5-1,6 milyar ABD doları aralığında olması beklenmektedir.

TURİZM GELİRLERİ (on iki aylık, milyar ABD doları),
ORTALAMA HARCAMA (on iki aylık, ABD doları)

İŞÇİ GELİRLERİ: ÖZEL
(on iki aylık, milyar ABD doları)

52. Yatırım geliri hesabı 2003 yılının Ocak-Ağustos döneminde 3,8 milyar ABD doları açık vermiştir. Bu açığın en önemli belirleyicileri portföy yatırımı giderleri ve faiz giderleri olmuştur. Bu dönemde, özellikle genel hükümet ve diğer sektörlerin uzun vadeli borç faiz ödemelerindeki artış nedeniyle faiz gideri artmış ve 3,1 milyar ABD doları olmuştur. Aynı dönemde Hazine'nin ihraç ettiği tahvil/bono gibi borç senetlerine ilişkin faiz ödemelerini ve yabancıların satın almış olduğu hisse senetlerine ait temettü ödemelerini içeren portföy yatırımı giderleri de yükselmiş ve 1,9 milyar ABD doları olarak gerçekleşmiştir.

53. Cari transferler 2003 yılının ilk sekiz ayında 2002 yılının aynı dönemine göre yüzde 2,9 oranında artarak 2,3 milyar ABD doları olarak gerçekleşmiştir. Aynı dönemde, işçi gelirlerinde 2002 yılı Ocak-Ağustos dönemine göre yüzde 5,2 artış kaydedilmiştir.

V. SERMAYE HAREKETLERİ

54. 2003 yılının Ağustos ayında finans hesabı 606 milyon ABD doları açık vermiştir. Bu ayda IMF kredileri ve resmi rezerv değişimleri dışarıda tutulduğunda 695 milyon ABD doları net sermaye girişi olurken, 12 aylık olarak 4,7 milyar ABD doları; Ocak-Ağustos döneminde de 3,7 milyar ABD doları net sermaye girişi olmuştur.

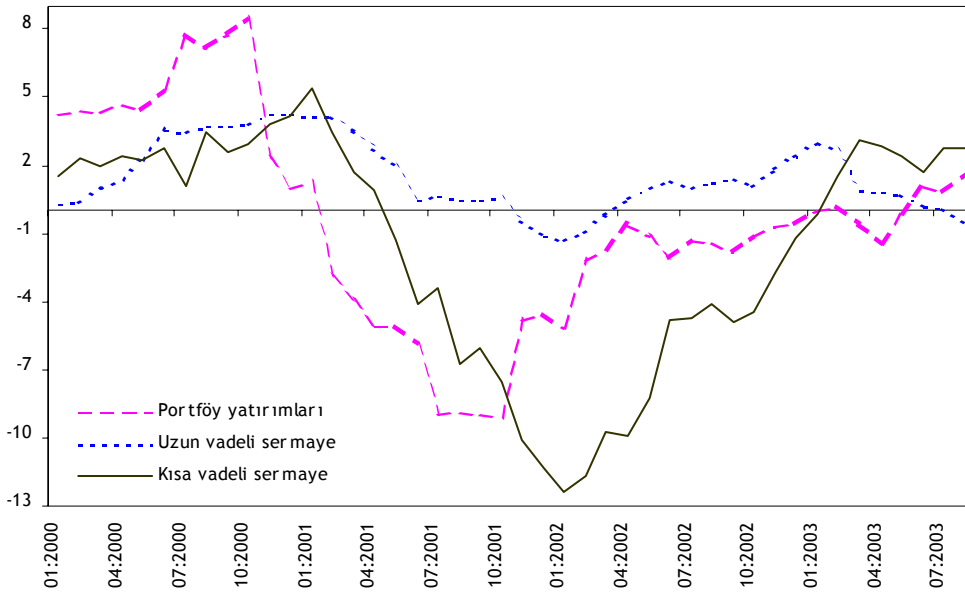
55. Ocak-Ağustos döneminde doğrudan yabancı sermaye girişi oldukça sınırlı gerçekleşirken, portföy yatırımları kaynaklı sermaye girişi gözlenmiştir. Haziran ayında bankaların döviz varlıklarındaki artış nedeniyle açık, Temmuz ayında ise bankaların kısa vadeli kredi kullanımındaki artış nedeniyle fazla veren diğer yatırımlar, Ağustos ayında bankaların kısa vadeli kredi kullanımına devam etmeleri sebebiyle fazla vermiştir.

SERMAYE VE FİNANS HESABI (milyon ABD doları)

	2002							2003
	Oca-Agu	Mar	Nis	May	Haz	Tem	Agu	Oca-Agu
Sermaye ve Finans Hesabı	1593	627	81	-1063	-615	-190	-606	1673
Finans Hesabı	1593	627	81	-1063	-615	-190	-606	1673
Doğrudan Yatırımlar	613	3	-4	31	-5	-3	40	63
Portföy Yatırımları	-919	-802	-292	592	634	-242	631	1248
Diğer Yatırımlar	7138	362	457	-1053	-763	538	153	2808
Rezerv Varlıklar	-5239	1064	-80	-633	-481	-483	-1430	-2446
Net Hata Noksan	-753	405	682	1632	1133	521	278	2414
<i>Bilgi için:</i>								
<i>Kısa Vade</i>	-872	1747	-159	-1181	-138	423	143	3707
<i>Uzun Vade</i>	1645	-1272	-23	167	-508	178	-119	-1273
<i>IMF Kredileri</i>	6365	-113	639	-39	-117	-63	129	374

Kaynak: TCMB.

SERMAYE HAREKETLERİ (on iki aylık, milyar ABD doları)

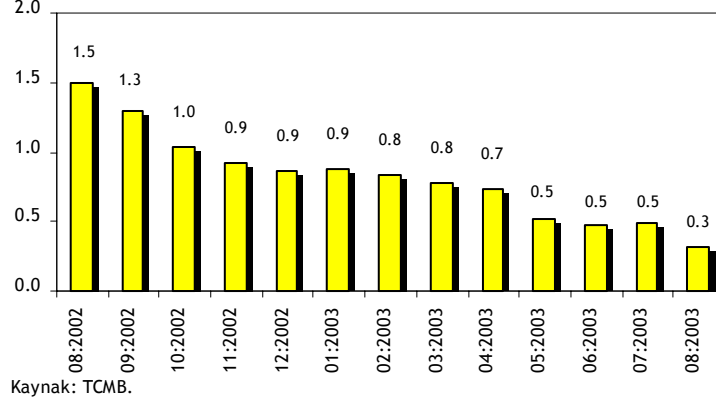

Kaynak: TCMB.

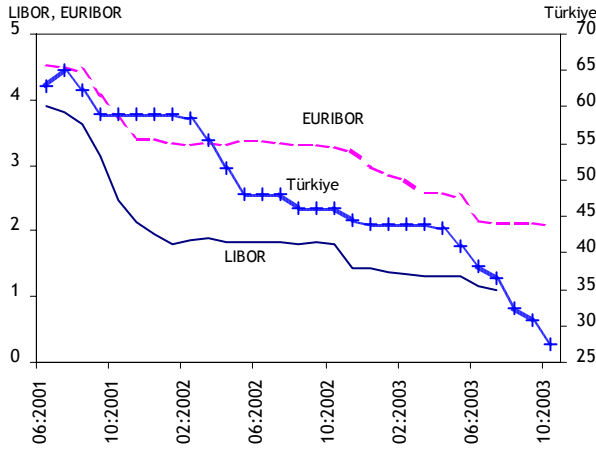
56. Yılın ilk sekiz ayında gerçekleşen net doğrudan yabancı sermaye girişindeki gerilemenin kaynağının, büyük ölçüde yerleşikler tarafından yurtdışında yapılan doğrudan yatırımlardaki artış olduğu görülmektedir. Ayrıca, bu dönemde yabancı şirketlerin yurt dışındaki ortaklarından sağladığı uzun vadeli kredilerde önemli bir azalma olduğu göze çarpmaktadır.

DOĞRUDAN YATIRIMLAR

(on iki aylık, milyar ABD doları)

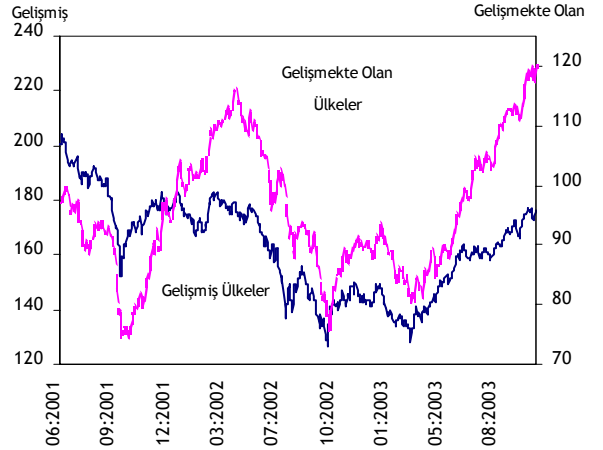

FAİZ ORANLARI (aylık ortalama, yüzde)

LIBOR: 1-ay vadeli ABD doları mevduat için önerilen faiz oranı.
 EURIBOR: 1-ay vadeli euro mevduat için önerilen faiz oranı.
 Türkiye için: Bankalararası para piyasasında oluşan gecelik faiz oranı.
 Kaynak: IMF, www.euribor.org, TCMB.

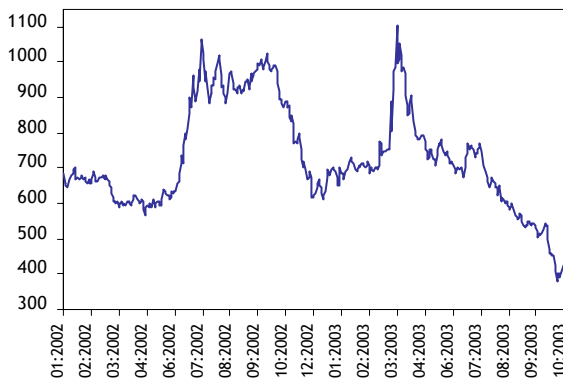
DOW JONES HİSSE SENEDİ FİYAT ENDEKSLERİ

Kaynak: Dow Jones.

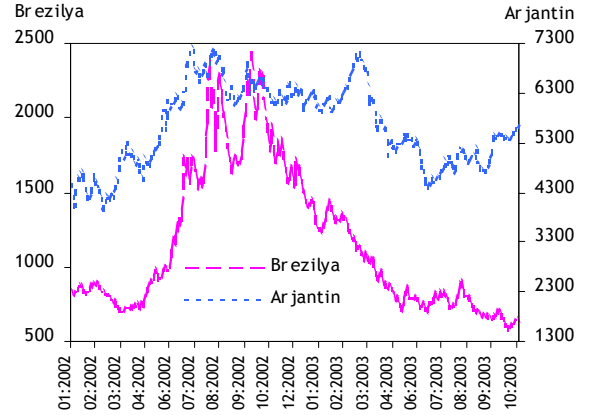
İKİNCİL PİYASA TAHVİL SPREADLERİ (baz puan)

TÜRKİYE

Kaynak: JP Morgan.

BREZİLYA ve ARJANTİN

Kaynak: JP Morgan.

Spread: Ülkelerin devlet tahvilleri getirileri ve ABD Hazine tahvil getirileri arasındaki fark.

57. Uluslararası piyasalarda faiz oranları merkez bankalarının politikalarına paralel şekilde gerilemeye devam etmektedir. ABD Merkez Bankası ve Avrupa Merkez Bankası temel faiz oranlarını Haziran ayında, İngiltere Merkez Bankası ise Temmuz ayında düşürmüştür. Bundan ötürü, LIBOR ve EURIBOR faiz oranlarında Haziran ve Temmuz aylarında gerileme

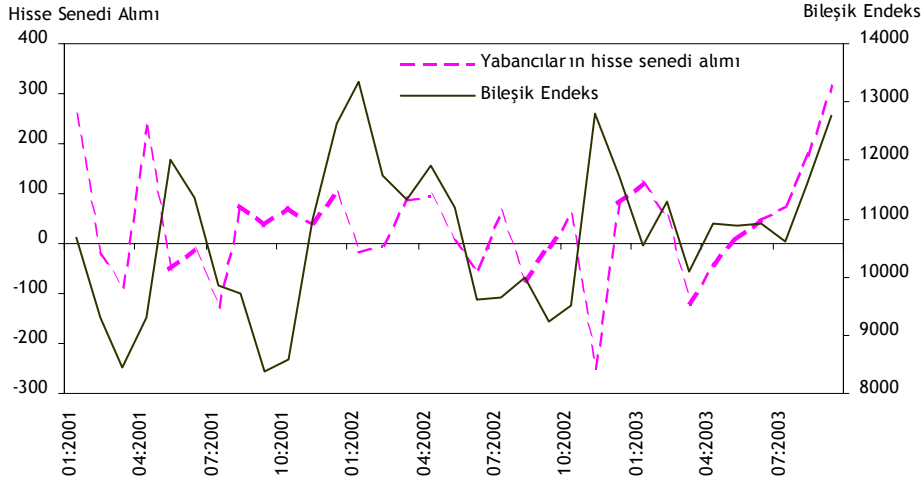
görülmüştür. Diğer taraftan, Kasım ayıyla beraber merkez bankaları ekonomik aktivitedeki canlanmanın enflasyonist etkisini önlemek amacıyla faiz oranlarını yeniden yükseltmeye başlamıştır. 5 Kasım tarihinde Avustralya Merkez Bankası, 6 Kasım tarihinde ise İngiltere Merkez Bankası faiz oranlarını arttırmıştır.

58. 2003 yılı başından itibaren dalgalı seyir izleyen Türkiye tahvillerinin spreadleri, Temmuz ayından bu yana düşme eğilimindedir. Özellikle Eylül ve Ekim aylarında spreadlerde görülen hızlı düşüşün Hazine'nin uluslararası piyasalardan borçlanma maliyetini azaltarak sermaye girişini arttırabileceği beklenmektedir.

PORTFÖY YATIRIMLARI (aylık, milyon ABD doları)								
	2002							2003
	Oca-Agu	Mar	Nis	May	Haz	Tem	Ağu	Oca-Agu
Portföy Yatırımları	-919	-802	-292	592	634	-242	631	1248
Varlıklar	-1721	176	-129	-77	-315	67	19	-364
Genel Hükümet	-26	0	0	0	-2	-7	-9	-24
Bankalar	-1259	264	-97	-35	-349	119	101	11
Diğer Sektörler	-436	-88	-32	-42	36	-45	-73	-351
Yükümlülükler	802	-978	-163	669	949	-309	612	1612
Hisse Senetleri	104	-119	-42	9	48	77	175	319
Borç Senetleri	698	-859	-121	660	901	-386	437	1293
Merkez Bankası	0	0	0	0	0	0	0	0
Genel Hükümet	885	-859	41	660	901	-371	437	1470
Yurt İçi	392	-561	41	210	156	207	437	540
Yurt Dışı	493	-298	0	450	745	-578	0	930
Bankalar	-187	0	-162	0	0	-15	0	-177

Kaynak: TCMB.

İMKB BİLEŞİK ENDEKSİ VE YABANCILARIN NET HİSSE SENEDİ ALIM

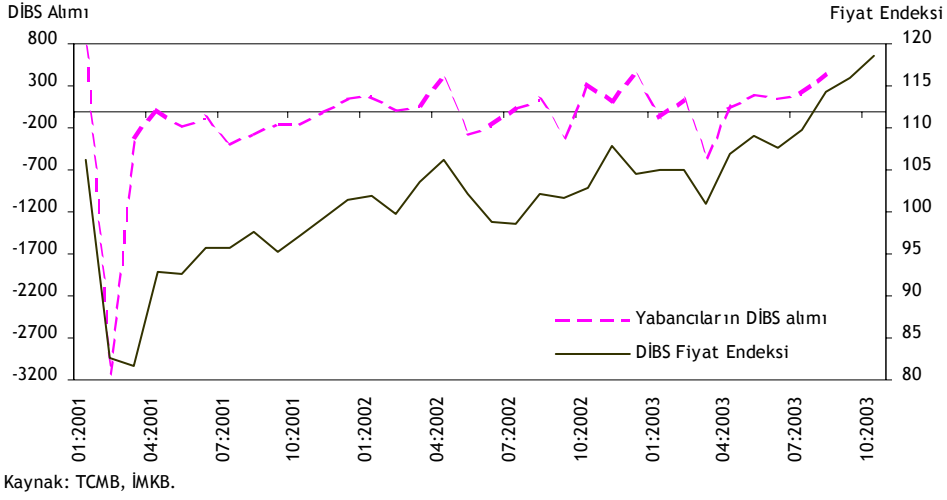
59. Temmuz ayında Hazine'nin dış borç ana para geri ödemesi sebebiyle açık veren portföy yatırımları, Ağustos ayında giriş yönlü eğilim sergilemiştir. Yabancıların devlet iç borçlanma senetleri ve hisse senetlerine olan talebinin artması Ağustos ayında portföy hareketlerinin fazla vermesinde belirleyici olmuştur. İMKB endeksinin ve DİBS fiyat endeksinin artış göstermesi yabancıların portföy hareketlerine yön veren unsur olmuştur.

60. Portföy yatırımları altında izlenen hisse senetleri hesabı, yabancıların İstanbul Menkul Kıymetler Borsası (İMKB)'nda yaptıkları hisse senedi alım-satım işlemlerini göstermektedir. Buna göre, Irak savaşının da gerçekleştiği Mart ve Nisan aylarında yabancılar İMKB'de net satıcı pozisyonunda iken, Mayıs ayından itibaren alım eğilimine girmişlerdir.

61. Yabancıların hisse senedine olan talebi Eylül ayında da sürmüştür. Eylül ayında yabancılar tarafından net 310,7 milyon ABD doları hisse senedi alımı yapılmıştır. Öte yandan İMKB DİBS fiyat endeksi Eylül ve Ekim aylarında da yükseliş eğilimindedir. Bu çerçevede portföy hareketlerinin en büyük belirleyicilerinin yabancıların menkul kıymet alımları olduğu göz önüne alındığında, Eylül ve Ekim aylarında portföy hareketleri kaynaklı sermaye girişi beklenmektedir.

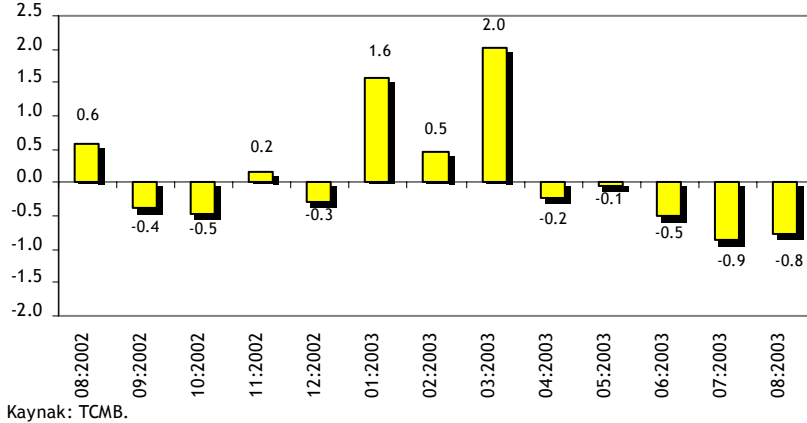
62. Temmuz ve Ağustos aylarında yurt dışında tahvil ihracında bulunmayan Genel Hükümet, Eylül ayında ise bu yolla 1,25 milyar ABD doları borçlanmıştır. Ekim ayında tahvil ihracı gerçekleştirilmemiştir.

İMKB DİBS FİYAT ENDEKSİ VE YABANCILARIN NET DİBS ALIMINI

63. Bankaların yurtdışı muhabirleri ve şubeleri nezdinde tuttıkları döviz varlıklarını gösteren bankaların döviz varlıkları kalemi yılın ilk yarısında 3,3 milyar ABD doları azalmış, Temmuz ve Ağustos aylarında ise toplam 1,6 milyar ABD doları artmıştır. Ödemeler dengesi sunumunda bankaların döviz varlıklarındaki azalış sermaye girişi olarak nitelendirilmekte iken döviz varlıklarındaki artış sermaye çıkışına yol açmaktadır. Buna göre Temmuz ve Ağustos aylarında bu tutarda bankaların yurt dışı muhabirleri nezdinde tuttıkları döviz varlıklarındaki artıştan kaynaklanan sermaye çıkışı olmuştur.

BANKALARIN DÖVİZ VARLIKLARINDAKİ DEĞİŞİM† (milyar ABD doları)

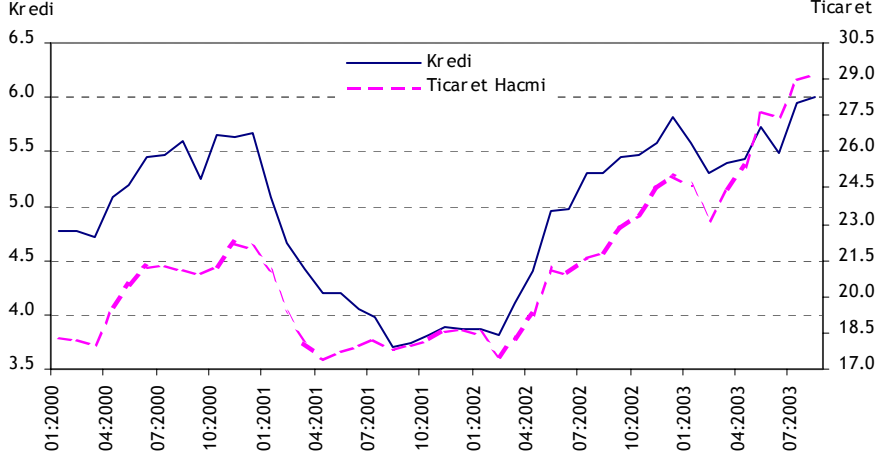

† (+) işaret azalışı göstermektedir.

64. 2003 yılının ilk sekiz ayında dış ticaret hacminde görülen yüksek oranlı artışlar ticari kredi kullanımını da artırmaktadır. Bu dönemde dış ticaret hacmi geçen yılın aynı dönemine göre yüzde 32,2 oranında büyürken, ticari kredi kullanımı yüzde 18,1 oranında artmış ve 15 milyar ABD doları olmuştur. Bunun 14,4 milyar ABD doları vadesi 1 yıldan az olan kısa vadeli ticari kredi kullanımından oluşmaktadır.

ÖZEL SEKTÖR TİCARİ KREDİ KULLANIMI ve TİCARET HACMİ (üç aylık, milyar ABD doları)

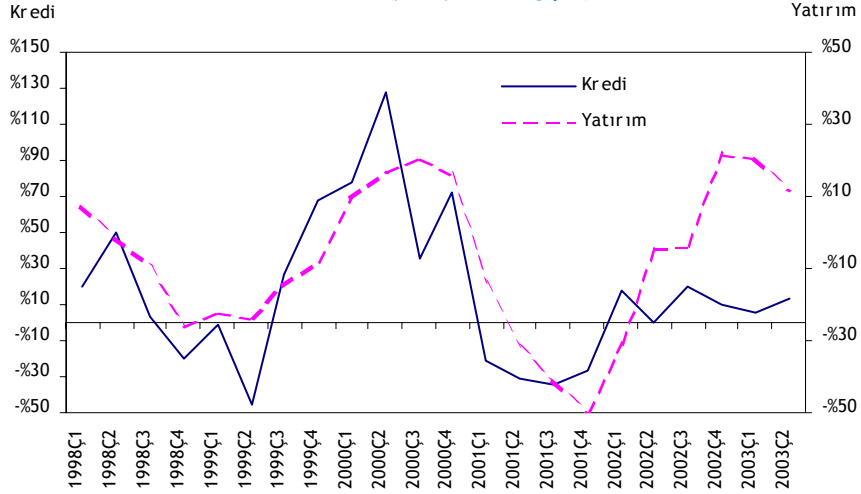
Kaynak: TCMB.

65. Bankacılık sektörünün sendikasyon kredisi kullanımları ve ana para ödemeleri sermaye ve finans hesabının önemli bir kalemini oluşturmaktadır. Bankaların özellikle Temmuz ve Ağustos aylarında kısa vadeli kaynaklara yöneldikleri gözlenmektedir. Uzun vadeli kredi kullanımlarından kaynaklanan sermaye giriş veya çıkışları küçük çaplı ve durağan bir seyir izlerken, kısa vadeli kredi kullanımları oldukça hareketli bir yapı izlemektedir.

66. 2003 yılının ilk çeyreğinde bankalar kredi kullanıcısı durumunda iken, yılın ikinci çeyreğinde ise vadesi gelen sendikasyon kredileri geri ödemeleri sonucu net kredi ödeyicisi konumuna geçmiştir. Temmuz ve Ağustos aylarında bankalar yurt dışından sırasıyla net 585 ve 629 milyon ABD doları kısa vadeli kredi kullanmışlardır. Bankaların sendikasyon kredisi kullanımı Eylül ve Ekim aylarında da yoğun olarak gerçekleşmiştir.

67. Irak savaşının kısa sürede sonuçlanması ve belirsizliklerin ortadan kalkmasıyla birlikte bankacılık dışı özel sektör uzun vadeli kredi kullanımı artmaya başlamıştır. Ağustos ayında bankacılık dışı özel sektör 927 milyon ABD doları uzun vadeli kredi kullanmış, böylece ilk sekiz ayda uzun vadeli kredi kullanımı geçen yıla göre yüzde 13,7 oranında artmıştır.

UZUN VADELİ KREDİ KULLANIMI ve YATIRIM HARCAMALARI: ÖZEL SEKTÖR (yıllık yüzde değişim)

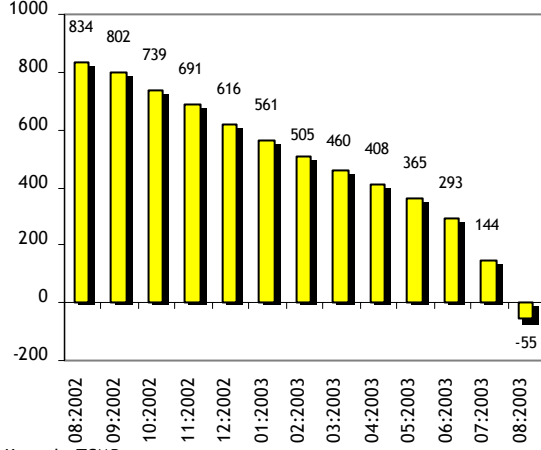

Kaynak: TCMB, DIE.

68. 2003 yılı Ocak-Ağustos döneminde Merkez Bankası net 617 milyon ABD doları IMF kredisi geri ödemesinde bulunmuş, Genel Hükümet IMF kredi kullanımı ise net 991 milyon ABD doları seviyesinde gerçekleşmiştir.

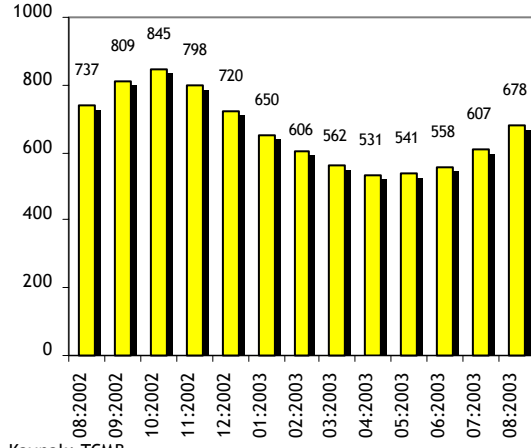
KREDİ MEKTUPLU DÖVİZ TEVDİAT HESAPLARI VE SÜPER DÖVİZ HESAPLARINA GİRİŞ
(on iki aylık, milyon ABD doları)

UZUN VADELİ

Kaynak: TCMB.

KISA VADELİ

Kaynak: TCMB.

DİĞER YATIRIMLAR (aylık, milyon ABD doları)

	2002	2003						2003
	Oca-Agu	Mar	Nis	May	Haz	Tem	Ağu	Oca-Agu
Diğer Yatırımlar	7138	362	457	-1053	-763	538	153	2808
Vartıklar	380	850	-487	-428	-476	-1065	-731	-14
Ticari Krediler	-617	-468	-166	-287	-32	-236	75	-953
Krediler	-261	-663	-54	-45	106	73	-3	-409
Bankaların Döviz Varlıkları	1549	2015	-234	-55	-514	-870	-756	1624
Yükümlülükler	6758	-488	944	-625	-287	1603	884	2822
Ticari Krediler	1468	365	62	158	123	313	38	972
Krediler	5306	-1056	537	-653	-514	721	629	107
Merkez Bankası	-6138	-113	0	-39	-117	0	-348	-617
Genel Hükümet	12259	-207	481	-158	-327	-150	445	-264
IMF Kredileri	12503	0	639	0	0	-63	477	991
Uzun Vade	-244	-207	-158	-158	-327	-87	-32	-1255
Kısa Vade	0	0	0	0	0	0	0	0
Bankalar	-1155	284	-183	-776	-99	630	364	636
Uzun Vade	-210	-100	13	-12	-151	45	-265	-525
Kısa Vade	-945	384	-196	-764	52	585	629	1161
Diğer Sektörler	340	-1020	239	320	29	241	168	352
Uzun Vade	803	-1070	64	265	-10	219	165	101
Kısa Vade	-463	50	175	55	39	22	3	251
Mevduatlar	-95	204	342	-142	89	546	191	1665
Merkez Bankası	1083	20	1	23	1	108	148	370
Uzun Vade	497	0	-16	-32	-62	-50	-49	-174
Kısa Vade	586	20	17	55	63	158	197	544
Bankalar	-1178	184	341	-165	88	438	43	1295

Kaynak: TCMB.

69. Yurt dışında çalışan işçilerin Merkez Bankası'nda açtıkları kredi mektuplu döviz tevdiat hesapları ile süper döviz hesapları 2002 yılının son çeyreğinde başlayan gerileme eğilimini Ağustos ayında da devam ettirmektedir. Ayrıca, son beş ayda uzun vadeli hesaplardan net çıkış gözlenmektedir. 2003 yılı Nisan ve Ağustos aylarında gerçekleşen faiz indirimlerinin söz konusu düşüşlerin en önemli belirleyicisi olduğu düşünülmektedir.

70. Merkez Bankası süper döviz hesaplarına uyguladığı faiz oranlarını 5 Kasım 2003 tarihinden geçerli olmak üzere düşürmüştür.

71. 2002 yılı genelinde eksi bakiye veren yabancı bankaların yurt içi bankalarda buldukları döviz mevduatları 2003 yılı Ocak-Ağustos döneminde 1,1 milyar ABD doları artmıştır.

72. Toplam dış borç stoku ilk çeyreğe göre 4,9 milyar ABD doları, yıl sonuna göre 6,7 milyar ABD doları artarak 2003 yılı Haziran ayı itibariyle 137,9 milyar ABD doları olarak açıklanmıştır. 2002 yıl sonuyla karşılaştırıldığında toplam dış borç stokunun yüzde 87,8'ini oluşturan orta-uzun vadeli borçlar yüzde 4,4, kısa vadeli dış borçlar ise 10,5 oranında artmıştır. Yılın ilk yarısında parite değişimlerinden kaynaklanan kur etkisi dış borç stokunda 2,9 milyar ABD doları artış yönünde olmuştur. Diğer taraftan, kısa vadeli borç stoku, bankaların kısa vadeli kredi net kullanımlarındaki artış sonucu bir önceki aya göre 300 milyon ABD doları artarak Ağustos ayı itibariyle 18,3 milyar ABD doları seviyesine çıkmıştır.

73. Ağustos ayında 2,1 milyar ABD doları, Ocak-Ağustos 2003 döneminde toplam 18,5 milyar ABD doları dış borç ana para ve faiz geri ödemesi yapılmıştır. Diğer taraftan Merkez Bankası Mayıs-Ekim döneminde döviz alım ihaleleri ile 5,6 milyar ABD doları, döviz kurlarında görülen aşırı oynaklık nedeniyle yapılan doğrudan alım müdahaleleriyle ise 4,2 milyar ABD doları döviz alımı yapmıştır. Böylece, 2002 yılı sonunda 26,7 milyar ABD doları olan Merkez Bankası rezervleri 31 Ekim tarihi itibariyle 32,9 milyar ABD doları seviyesinde gerçekleşmiştir.

74. Cari işlemler dengesi ve net hata noksan kalemlerinin toplamı olarak tanımlanan dış finansman ihtiyacı 2002 yılının ilk sekiz ayında 1,6 milyar ABD doları iken, 2003 yılının aynı döneminde 1,7 milyar ABD doları seviyesine yükselmiştir. Bu dönemde cari işlemler açığının artmasına karşın, net hata ve noksan kaleminin 2,4 milyar ABD doları pozitif olması finansman ihtiyacını sınırlamıştır. Ocak-Şubat döneminde 2,2 milyar ABD doları açık gösteren net hata ve noksan kalemi, izleyen aylarda pozitif değerler olarak Mart-Ağustos döneminde 4,7 milyar ABD doları olmuştur. Finansman ihtiyacı ağırlıklı olarak, bankaların yurt dışı muhabirleri nezdinde tuttıkları döviz varlıklarındaki azalış, çoğunluğunu yurt dışı bankaların yurt içi bankalarda tuttıkları yabancı paraların oluşturduğu mevduat kalemindeki artış, tahvil ihracı ve ticari krediler yoluyla karşılanmıştır.

75. Ağustos ayında ise dış finansman dengesi, cari işlemler dengesinin fazla vermesi sebebiyle 606 milyon ABD doları fazla vermiştir. Bu ayda gerçekleşen dış finansman fazlası ile beraber portföy yatırımları, krediler ve mevduatlarda da artış gözlenmiştir. Bu kaynaklar temel olarak resmi rezervlerin ve bankacılık sektörünün döviz varlıklarının artmasını sağlamıştır.

DIŞ FİNANSMAN İHTİYACI VE FİNANSMAN KAYNAKLARI (milyon ABD doları)

	2002							2003
	Oca-Agu	Mar	Nis	May	Haz	Tem	Agu	Oca-Agu
1. Cari İşlemler Dengesi	-840	-1032	-763	-569	-518	-331	328	-4087
2. Net Hata Noksan	-753	405	682	1632	1133	521	278	2414
I. Toplam Finansman İhtiyacı (=1+2)	-1593	-627	-81	1063	615	190	606	-1673
II. Toplam Finansman (=1+2+3)	1593	627	81	-1063	-615	-190	-606	1673
1. Sermaye Hareketleri (net)	-1082	-2339	-244	-336	497	1226	1451	2121
Portföy Yatırımları (net)	-919	-802	-292	592	634	-242	631	1248
Genel Hükümetin Tahvil İhracı	493	-298	0	450	745	-578	0	930
Yabancıların Türkiye'de Menkul Kıymet Alımı	496	-680	-1	219	204	284	612	859
Yerleşiklerin Yurt Dışında Menkul Kıymet Alımı	-1721	176	-129	-77	-315	67	19	-364
Krediler (IMF kredileri hariç)	409	-578	-40	-456	-274	1097	538	705
Genel Hükümet	-244	-207	-158	-158	-327	-87	-32	-1255
Bankalar	-1155	284	-183	-776	-99	630	364	636
Uzun Vade	-210	-100	13	-12	-151	45	-265	-525
Kısa Vade	-945	384	-196	-764	52	585	629	1161
Diğer Sektörler	1808	-655	301	478	152	554	206	1324
Uzun Vade	803	-1070	64	265	-10	219	165	101
Kısa Vade	-463	50	175	55	39	22	3	251
Ticari Krediler	1468	365	62	158	123	313	38	972
Mevduat	-95	204	342	-142	89	546	191	1665
Merkez Bankası	1083	20	1	23	1	108	148	370
Bankalar	-1178	184	341	-165	88	438	43	1295
Diğer	-477	-1163	-254	-330	48	-175	91	-1497
2. IMF Kredileri	6365	-113	639	-39	-117	-63	129	374
Merkez Bankası	-6138	-113	0	-39	-117	0	-348	-617
Genel Hükümet	12503	0	639	0	0	-63	477	991
3. Rezerv Değişimi (- artış)	-3690	3079	-314	-688	-995	-1353	-2186	-822
Bankaların Döviz Varlıkları	1549	2015	-234	-55	-514	-870	-756	1624
Resmi Rezervler	-5239	1064	-80	-633	-481	-483	-1430	-2446

Kaynak: TCMB.

VI. EK TABLOLAR

CARİ İŞLEMLER (milyon ABD doları)

	Cari İşlemler										
	Net	Dış Ticaret				Hizmetler		Yatırım Geliri		Transferler	
		Net	İhracat (FOB)	Bavul Ticaret	İthalat (CIF)	Net	Turizm Geliri	Net	Faiz Gideri	Net	İşçi Gelirleri
	<i>(yıllık)</i>										
1999	-1344	-10469	26587	2255	-40671	7487	5203	-3537	-4533	5175	4529
2000	-9819	-22410	27775	2946	-54503	11368	7636	-4002	-4825	5225	4560
2001	3390	-4543	31334	3039	-41399	9130	8090	-5000	-5497	3803	2786
2002	-1473	-8304	35761	4065	-51203	7884	8481	-4549	-4417	3496	1936
	<i>(üç aylık)</i>										
2001 III	1968	-1310	7659	772	-10364	3455	3555	-1040	-1307	863	611
IV	640	-641	8314	787	-10364	1693	1433	-1339	-1312	927	649
2002 I	-582	-905	7912	919	-10358	703	896	-1226	-1059	846	477
II	-791	-2245	8511	933	-12436	1697	2087	-1015	-1082	772	505
III	1074	-2288	9271	1090	-13457	3573	3813	-1075	-1116	864	539
IV	-1174	-2866	10067	1123	-14952	1911	1685	-1233	-1160	1014	415
2003 I	-2234	-2300	10273	757	-14144	801	803	-1512	-1172	777	440
II	-1850	-3223	11162	954	-16279	1783	1862	-1250	-1108	840	537
	<i>(aylık)</i>										
2002 Eyl	541	-582	3213	416	-4480	1227	1237	-348	-344	244	159
Eki	457	-607	3493	412	-4799	1000	978	-238	-280	302	118
Kas	-255	-717	3518	382	-4912	547	435	-570	-545	485	152
Ara	-1376	-1542	3056	329	-5241	364	272	-425	-335	227	145
2003 Oca	-31	-459	3495	163	-4373	336	247	-227	-209	319	156
Şub	-1171	-665	2902	298	-4098	136	264	-821	-471	179	114
Mar	-1032	-1176	3876	296	-5673	329	292	-464	-492	279	170
Nis	-763	-963	3636	287	-5187	327	329	-388	-313	261	152
May	-569	-986	3816	359	-5479	652	637	-526	-487	291	202
Haz	-518	-1274	3710	308	-5613	804	896	-336	-308	288	183
Tem	-331	-1409	4182	274	-6216	1218	1346	-493	-262	353	223
Ağu	328	-1328	3708	403	-5769	1828	1967	-505	-524	333	233
	<i>(on iki aylık)</i>										
2002 Eyl	341	-6079	34008	3729	-46615	7666	8229	-4655	-4569	3409	2170
Eki	178	-6631	34689	3846	-48050	7777	8382	-4408	-4281	3440	2112
Kas	-305	-7128	35365	3945	-49403	7825	8433	-4585	-4461	3583	2029
Ara	-1473	-8304	35761	4065	-51203	7884	8481	-4549	-4417	3496	1936
Oca	-1525	-8398	36647	4005	-52174	7976	8515	-4542	-4360	3439	1928
2003 Şub	-2361	-8942	37165	3972	-53255	7915	8517	-4701	-4339	3367	1874
Mar	-3125	-9699	38122	3903	-54989	7982	8388	-4835	-4530	3427	1899
Nis	-3242	-9848	38997	3806	-55964	8056	8266	-4895	-4499	3445	1903
May	-3518	-10075	39829	3868	-57145	8007	8144	-4906	-4498	3456	1918
Haz	-4184	-10677	40773	3924	-58832	8068	8163	-5070	-4556	3495	1931
Tem	-4585	-11139	41862	3922	-60456	8288	8383	-5280	-4549	3546	1950
Ağu	-4720	-11708	42605	3927	-61840	8768	8900	-5341	-4570	3561	2007

Kaynak: TCMB.

SERMAYE ve FİNANS HESAPLARI (milyon ABD doları)

Sermaye ve Finans Hesapları

	Finans Hesabı																
	Net		Portföy Yatırımları					Diğer Yatırımlar					Yükümlülükler				
	Net	Doğrudan Yatırımlar	Net	Vartıklar	Yükümlülükler		Net	Bankaların Döviz Vartıkları	Net	Ticari Krediler	Krediler				Mevduat		
					Hisse Senetleri	Borç Senetleri					Merkez Bankası	Genel Hükümet	Bankalar	Diğer Sektörler	Merkez Bankası	Bankalar	
	(aylık)																
2002 Eyl	-805	-805	29	-341	-18	-10	-313	-528	-369	-29	263	0	-122	-220	-83	129	-16
Eki	276	276	274	590	219	56	315	-41	-455	625	113	0	-69	249	33	50	243
Kas	241	241	-3	-60	-426	-247	613	599	169	328	304	0	-91	-296	290	24	98
Ara	314	314	-51	140	-147	81	206	332	-301	470	285	0	-143	395	23	50	-133
2003 Oca	1134	1134	6	1108	-218	119	1207	2029	1578	470	-46	0	-168	192	257	38	197
Şub	2305	2305	-5	-381	113	52	-546	1085	460	321	-41	0	-180	224	118	31	169
Mar	627	627	3	-802	176	-119	-859	362	2015	-488	365	-113	-207	284	-1020	20	184
Nis	81	81	-4	-292	-129	-42	-121	457	-234	944	62	0	481	-183	239	1	341
May	-1063	-1063	31	592	-77	9	660	-1053	-55	-625	158	-39	-158	-776	320	23	-165
Haz	-615	-615	-5	634	-315	48	901	-763	-514	-287	123	-117	-327	-99	29	1	88
Tem	-190	-190	-3	-242	67	77	-386	538	-870	1603	313	0	-150	630	241	108	438
Ağu	-606	-606	40	631	19	175	437	153	-756	884	38	-348	445	364	168	148	43
	(on iki aylık)																
2002 Eyl	-1416	-1416	1301	-1818	-2459	-20	661	4617	989	5302	1292	-4166	11262	-3342	227	1611	-1686
Eki	-1547	-1547	1038	-1115	-2127	-112	1124	4829	-1046	7601	1640	-4166	11404	-2103	207	1584	-1070
Kas	71	71	922	-707	-2146	-203	1642	7490	367	8458	2008	-4166	11770	-2800	600	1489	-547
Ara	1619	1619	862	-590	-2093	-16	1519	7500	593	8152	2433	-6138	11834	-1027	603	1336	-986
2003 Oca	2202	2202	873	-15	-2073	121	1937	9102	694	9580	2447	-6138	11716	-504	1044	1211	-293
Şub	3804	3804	841	176	-1563	176	1563	7465	1064	7289	2540	0	2584	-296	1322	1111	-68
Mar	3539	3539	771	-606	-790	-30	214	7166	2868	6071	2448	-113	2528	115	-88	1022	66
Nis	3452	3452	741	-1500	-1053	-170	-277	6371	1525	6607	2347	-113	2040	318	-11	939	997
May	2529	2529	517	-194	-631	-164	601	5762	3021	4682	2094	-152	1941	-1049	177	906	679
Haz	1705	1705	482	1063	-1047	-65	2175	4457	2177	4199	2044	-269	1755	-1194	265	851	661
Tem	1700	1700	484	797	-967	-52	1816	4171	2002	4161	1968	-269	541	-380	289	751	1173
Ağu	1699	1699	312	1577	-736	199	2114	3170	668	4216	1937	-617	-689	764	615	623	1487

Kaynak: TCMB.